

Ene Heimvell Tallinna Linnamuuseumi avafondis
Open exhibition of the Tallinn City Museum
Открытый фонд Таллиннского Городского музея

Contents

Addres to the reader	2
Museums of Estonia	4
The 75th anniversary of the Estonian Art Museum	6
The 65th anniversary of the Läänemaa Museum	9
New possibilities open for a small museum .15	
An exhibition in Japan: "Estonian Agricultural Village and Fishing Village" . .17	
Photograph collection in the genealogy unit of the Estonian Literary Society 22	
Exhibition arranged by the Museum of Estonian Architecture 30	
On controlling Anobium punctatum 36	

Содержание

Уважаемый читатель!	3
Музеи Эстонии	4
Музею Ляанемаа – 65 лет	9
Фото-архив генеалогической секции Объединения Эстонской Литературы 22	
На выставке Эстонского Архитектурного музея 30	
О некоторых факторах борьбы с жучком – точильщиком	36

Muuseum

nr.1 1995

Peatoimetaja
Aleksi Peterson
Toimetaja (koostaja)
Ildike Jaagosild

Fotod
Aldo Luud

AS Trükk, Pärnu. Tell. 5

Esi- ja tagakaanel:

Eesti Rahva Muuseumi püsinäitus:
„Eesti, maa, rahvas, kultuur.“

Eesti Rahva Muuseum – 85

Front and back cover:

Standing exhibition
in the Estonian National Museum

„Estonia:
the country, the people, the culture.“

Estonian National Museum – 85

На обложках:

Экспозиция Эстонского
Национального музея:

«Эстония,
страна, народ, культура»

**Эстонский Национальный музей –
85 лет**

Sisukord

Hea lugeja!	2
Eesti muuseumid Kaia Varrak	4
Eesti Kunstimuuseumi juubel Mai Levin	6
65-aastane Läänemaa muuseum Allan Jaarma, Ilmar Taal, Tiit Sõelsepp	9
Uus muuseum Tartu südalinnas Marge Rennit	12
Tallinna Linnamuuseumi avafond Ene Heimvell	14
Väikemuuseumi uued võimalused Helgi Põllo	15
Eesti rahvakultuuriga saab tutvuda Jaapanis . . 17 Heno Sarv	
Paide apteegi kogust Järvamaa muuseumis . . . 20 Tiiu Saarist	
Eestimaa Kirjanduse Ühingu genealoogiasektsiooni fotokogu	22
Kunstiväärtuste säilitamine Helje Vernomasing	26
Seened Loodusmuuseumis Uve Ramst	28
Eesti Arhitektuurimuuseumi näitused Karin Hallas	30
Aianduse ja mesinduse püsinäitused Eesti Põllumajandusmuuseumis	34
Ellen Pärn	
Mõningatest puukoi tõrje faktoritest Maido Salum	36
Maailmakuulus spordiauhind kolm korda Eestimaal	38
Aime Pärnakivi	
Maakonnamuuseumid Soomes.	41
Mõnda Bo Carpelani muuseumielamusest 42	
Personalia Kuno Tiiksaar	43
Lühidalt muuseumidest	44

Hea lugeja!

Iseseisvuse taastamine tõi kaasa paljude ajakirjade- ajalehtede ilmumise. Meie vaimne kultuuripilt on rohkenenud mitmesuguste infoallikate arvu ning sisu poolest. Eesti rahvuskultuuris on oluline koht muuseumikultuuril: teadvustada, väärtustada ja levitada traditsioonilist eneseteostust, toetada ja taastoota eestlust. Meil on üle saja neljakümne muuseumi koos filiaalidega. Siit selgub, et muuseumid, aga ka tuhanded muuseumihuvilised-sõbrad vajavad oma ajakirja, oma häälekandjat. Mõtte rajada perioodiline väljaanne liikus juba ammu, kuid okupatsioonitingimustes ei olnud seda võimalik realiseerida, eriti ideoloogilistel, aga ka majanduslikel põhjustel. 1993. a. algul arutas Eesti muuseumiühingu juhatus oma perioodiliselt ilmuva ajakirja vajalikkust, alustati ajakirja väljaandmise ettevalmistustööga. Eriti aktiivselt toetas mõtet tollane juhatus esimehe ülesandeid täitev Katrin Sepalaan. Kinnitati peatoimetaja ja arutati sisuprogrammi. Eesmärgiks seati Eesti muuseumidega seostuvate teoreetiliste ja praktiliste mõtete tutvustamine, eeskätt vabariigi muuseumitöötajatele, kõigile huvilistele Maarjamaal. Ajakirja ülesandeks on samuti teaduslik-kultuuriliste kontaktide loomine ning süvendamine muuseumidega välismaal. Silmas peame sugulasrahvaste muuseumide tegevust, Soome ja Ungari asjaosalisi asutusi ja Venemaal olevaid soomeugri muuseumi. Kultuurivahetuse informatsiooni hõlbustamiseks avaldame tulevikus teoreetilisi artikleid kõrvuti eesti keelega ka inglise ja vene keeles. Muidugi mõistvalt trükime artiklite lühikokkuvõtteid vene ja inglise keeles. Lisaks eelöeldule märgime, et peame vajalikuks avaldada museoloogia ko-

gumis-hoiustamise teooria ja taktika erinevaid tahke, tehnilisi käsitlusi ekspositsioonide ja näituste tegemiseks. Ekspositsioonide ja näituste ülevaateid muuseumitöötajate ja muuseumide tähtpäevadest. Erirubriigid on personalia ja kalendaarium jpm. Alustame olulisemate välimuseoloogide tõlketöid eesti keeles. Pikemaid kirjutisi trükime järjekutuna. Loetlesime ainult mõned mõtted ajakirja sisu kujundamisel nii sisuliselt kui kujunduslikult. Ajapikku koorub välja omanäoline ja omavormine ajakiri. Ja siis kui toimetuse liikmed agaralt ja sisukalt kaasa loovad. Kõige olulisem on, et vabariigi arvukas muuseumide teaduspere rohkesti artikleid ja informatsiooni toimetusele läkitavad. Suur tänu juba ette! Lähitules kaastöödest, mis laekuvad ja rahalistest võimalustest, peame vajalikuks kord kvartalis ajakiri trükkida. Esialgu küll järgneval poolaastal.

Head lugemist ja kaastööd soovides - peatoimetaja, etnoloogiadoktor Aleksei Peterson

Dear

The restitution of our independent state gave rise to the emergence of several new journals and newspapers. Our spiritual culture has been enriched by both the number and the content of various sources of information. In Estonian national culture museum culture plays an important role: it is to spread awareness of the value of and to propagate our traditional ways of self-realization, as well as to support and contribute to the renewal of Estonian patriotism. Today we have more than 140 museums together with their branches, and it follows from here that both the museums and the museum-visitors really need their own newspaper, their own organ. The idea of launching a new periodical came up already a long time ago, but under the Soviet occupation it was impossible to put it into practice, mostly for ideological but also for economic reasons. At the beginning of 1993 the Board of the Estonian Museum Society once again recognized the need for a periodically published journal, and preliminary work was started for its publication. The then Head of the Board, Katrin Sepalaan, was a keen supporter of the idea. So the editor-in-chief was appointed and the outlines of the content programme were decided. The purpose of the journal is to make both Estonian museum workers as well as the public in general acquainted with the theoretical and practical museum-related issues in this country. Moreover, the journal is to establish and consolidate contacts with museums abroad, first and foremost with those of our kindred people, our Finnish and Hungarian counterparts, and the Fenno-Ugric museums in Russia.

Reader!

In order to facilitate the exchange of cultural information we will publish theoretical articles not only in Estonian but also in English and Russian, and Estonian-language articles will be accompanied by short summaries in English and Russian. Besides we think it necessary to publish articles on different aspects of the theory and strategy for collection and deposition in museology, as well as on the technical side of arranging expositions and displays. Neither are we going to forget anniversary expositions and displays held to celebrate the jubilees of both museums workers and museums. There will be special columns on personalia, the ecclesiastical calendar, and many other things. The first issues of the new journal will bring Estonian translations of some of the essential works on foreign museology. Works of greater length will be published as serials. Listed above are only some of the ideas concerning the content and the design of the journal; in the course of time it will, hopefully develop into a journal with its own format and style. This will happen if the members of the editorial board will take an active and creative part in shaping it. Most important for the success of the journal is the contribution on the part of the large scientific staff of our museums whom we expect to send us lots of articles and information on all kinds of events. We thank you in advance! Considering the contributions we hope to receive, and our financial resources, the new journal is planned as a quarterly. The next issue, however, will be published in the coming half-year.

Wishing you good reading and expecting your contributions, I am looking forward to your support and help.

Aleksei Peterson
Editor-in-chief,
Doctor of Ethnology

Уважаемый читатель!

Восстановление независимости вызвало в жизнь многие газеты и журналы. Наша духовная культура обогатилась как в отношении числа источников информации, так и по содержанию. В эстонской национальной культуре существенное место занимает музейная культура, цель которой заключается в осознании, оценке и распространении традиционной самореализации, в поддержке и воспроизведении народного духа. У нас имеется более 140 музеев вместе с филиалами. Из этого вытекает, что музеи, а также тысячи людей, интересующихся музеями, нуждаются в своем журнале. Мысль о создании периодического издания зародилась уже давно, но в условиях оккупации ее невозможно было реализовать как по идеологическим, так и по экономическим причинам. В начале 1993 г. правление Эстонского музейного общества обсудило необходимость издания периодического журнала. Начались подготовительные работы по изданию. Особенно активно поддержала идею исполняющая обязанности председателя Катрин Сепалаан. Утвердили главного редактора и обсудили содержательную сторону журнала. Целью поставили ознакомление с теоретической и прак-

тической деятельностью музеев Эстонии, в первую очередь работников музеев и всех заинтересованных лиц в Эстонии. Задачей журнала является также и налаживание и углубление научно-культурных связей с зарубежными музеями: мы имеем в виду деятельность музеев родственных народов, заинтересованных учреждений в Финляндии и Венгрии, а также находящиеся в России финно-угорские музеи. Для облегчения обмена культурной информацией в дальнейшем мы намерены публиковать наряду с теоретическими статьями на эстонском языке также статьи на английском и русском языках. Резюме статей будем публиковаться на русском и английском языках. Мы хотим осветить разные стороны музееведческой теории и тактики собирания и хранения, технической реализации экспозиций и выставок, обзоры выставок, знаменательные даты музеев и музееведов. Мы надеемся, что со временем наш журнал станет своеобразным. Мы намерены издавать журнал ежеквартально.

С наилучшими пожеланиями
Алексей Петерсон
Главный редактор,
доктор исторических наук

Eesti muuseumid

Kaia Varrak

Arv

1994. a. 1. juuli seisuga oli Eestis 145 muuseumi. Kuna puudub riiklik muuseumiregister, ei ole see arv ilmselt päris täpne, põhineb Kultuuri- ja Haridusministeeriumile laekunud andmetele ning võib kõikuda mitteriiklike väikemuuseumide osas.

Riigi Statistikaametile esitasid oma 1993. a. statistilise tegevusaruande 88 muuseumi (neist 45 põhi- muuseumi ja 43 filiaali). Nendel aruannetel põhineb suures osas järgnev lühiülevaade, milles seega ei kajastu 7 muuseumi, mis lüli-

tatakse riiklikusse aruandluse 1994. aastal ja 50 mitteriiklikku väikemuuseumi, kus reeglina ei ole palgalisi professionaalseid muuseumitöötajaid ning milledest paljud ei ole külastajatele pidevalt avatud.

Tüübid

Muuseumide jaotamine tüüpide järgi on suures osas tinglik ning paljudel juhtudel võib ühe ja sama muuseumi paigutada mitmesse tüüpi. Võttes siiski aluseks muuseumi domineeriva tegevussuuna, liigitab ametlik statistika Eesti muuseume nii nagu näha joonisel.

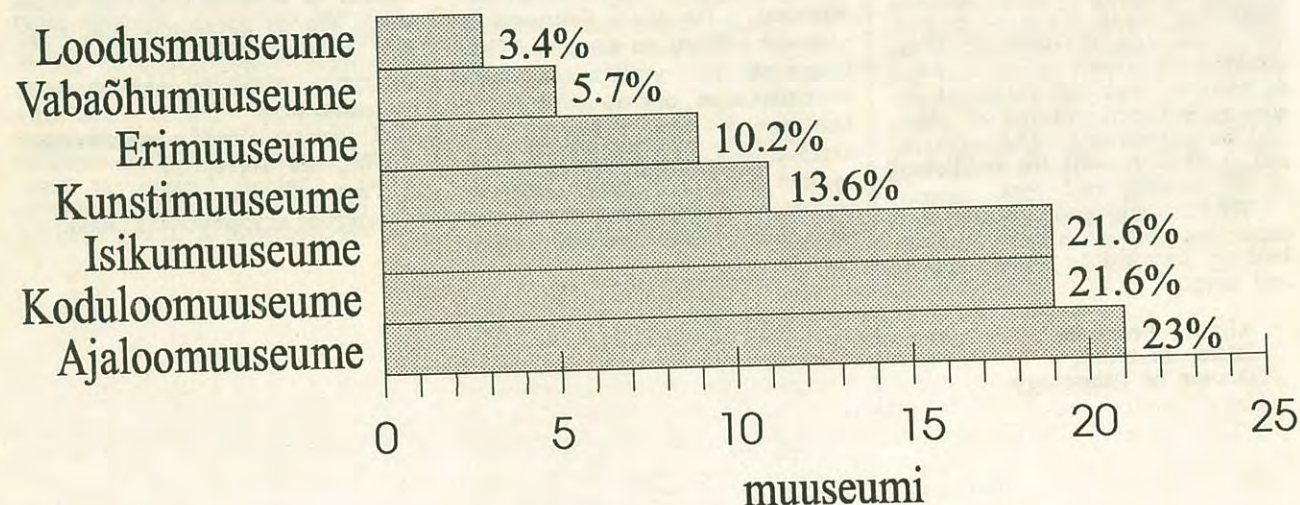

Alluvussuhe

- Kultuuri- ja Haridusministeerium . . .29
- Teised ministeeriumid ja keskasutused . . . 7 sealhulgas
- Keskkonnaministeerium . . 1
- Sotsiaalministeerium . . . 1
- Põllumajandusministeerium 2
- Tuletõrje Liit 1
- Teaduste Akadeemia . . . 2
- Maavalitsused 33
- Omavalitsused 19

Finantseerimine

Valdav osa Eesti muuseumidest on praegu riigi ülalpidamisel: 88-st muuseumist saavad raha riigieelarvest 84 muuseumi.

Kohalikud omavalitsused ning asutused/ettevõtted finantseerivad vähemal või suuremal määral suurt osa 50-st isetegevuslikust muuseumist.

Muuseumifondid

Statistilise aruande esitanud muuseumides säilitatakse 4,7 miljoni suurust põhifondi. Suurimate kogudega muuseumid on Kirjandusmuuseum (1 137 731 üh.), Eesti Rahva Muuseum (983 698 üh.) ning Teatri- ja Muusikamuuseum (499 086 üh.). Maakonnamuuseumidest on suurimad põhifondid Viljandi Muuseumil (90 480 üh.), Rakvere Muuseumil (91 937 üh.) ja Saaremaa Muuseumil (78 084 üh.).

Viimastel aastatel on muuseumikogude kasvutempo olnud kõrge. 1993. a. täienesid Eesti muuseumide põhifondid 86,3 tuhande ühiku võrra. Võrdluseks võib tuua, et aastatel 1977-1981 oli kogude keskmine juurdekasv 71,6 tuhat ühikut aastas, kusjuures siis oli põhifondi arvuline suurendamine tihti eesmärgiks omaette.

Tingituna ruumipuudusest suudavad muuseumid ekspositsioonides ja näitustel välja panna vaid 2% oma kogudest.

Külastajad

1993. a. külastas eesti muuseumi 793 394 inimest, neist üksikkülastajatena 539 887 inimest ja ekskursiooniga 253 507 inimest (vastavalt 68% ja 32%).

Muuseumide külastatavus on vähenenud 1987. a. alates, mil see oli rekordiline - 3 milj. inimest aastas. Langetendents on olnud pidev ning puudutanud paari erandiga kõiki muuseumi. Kõige rohkem külastajaid käis Narva Muuseumis - 69,6 tuhat inimest ja Saaremaa Muuseumis - 55,6 tuhat inimest. Enamuses Tallinna muuseumides oli külastajaid 10 tuhande piires, maakonnamuuseumides kõikus külastatavus 5-30 tuhande vahel.

Kõige vähem inimesi käis Ruhnu Muuseumis (121 inimest) ja R. Haavamäe Muuseumis (132 inimest).

Muuseumipersonal

1994. a. alguses töötas Eesti muuseumides 1579 inimest, neist juhtivat ja teaduslikku personali 422 inimest (26,7%) ning restauraatoreid 54 (3,4%). 86,5% teaduslikust ja juhtivast personalist oli kõrgema haridusega.

Summary

On July 1, 1994 there were 145 museums in Estonia. The present survey is based on the data presented by 88 professional museums in their annual statistical reports.

21 history, 19 memorial, 12 art, 9 specialised, 5 open-air and 3 natural history museums are included in the survey.

36 museums are under the administration of different ministries or central government agencies, 33 under county governments, and 19 under local governments.

Most of the large museums are state-subsidized, whereas small museums (left out of this survey) are community-financed or supported by sponsors.

The number of items in the inventory list of Estonian museums reach a total of about 5 million. The number of visitors in 1993 was about 800 000.

There are 1579 museums workers in Estonia, 422 (26.7%) of them are professional staff and 54 (3.4%) are conservators.

Резюме

В Эстонии по состоянию на 1. июля 1994. г. было 145 музеев. Из подотчетных музеев 21-исторические, 19-краеведческие, 19-мемориальные, 12-художественные, 9-спецмузеи, 5 музеев под открытым небом и 3 музея природы.

Министерствам и централизованным учреждениям принадлежит 19 музеев. Подавляющее большинство профессиональных музеев находится на государственном содержании. В большей

или меньшей степени небольшие народные музеи не вошедшие в обзор, финансируются волостями и разными организациями.

В музеях Эстонии находится около 5 миллионов единиц хранения, имеющих ценность как предметы культуры. В 1993 г. музеи посетило около 800 тысяч человек.

В музеях работает 1579 человек, из них 422 специалиста (26,7%) и 54 реставратора (3,4%).

Eesti Kunstimuuseumi juubel

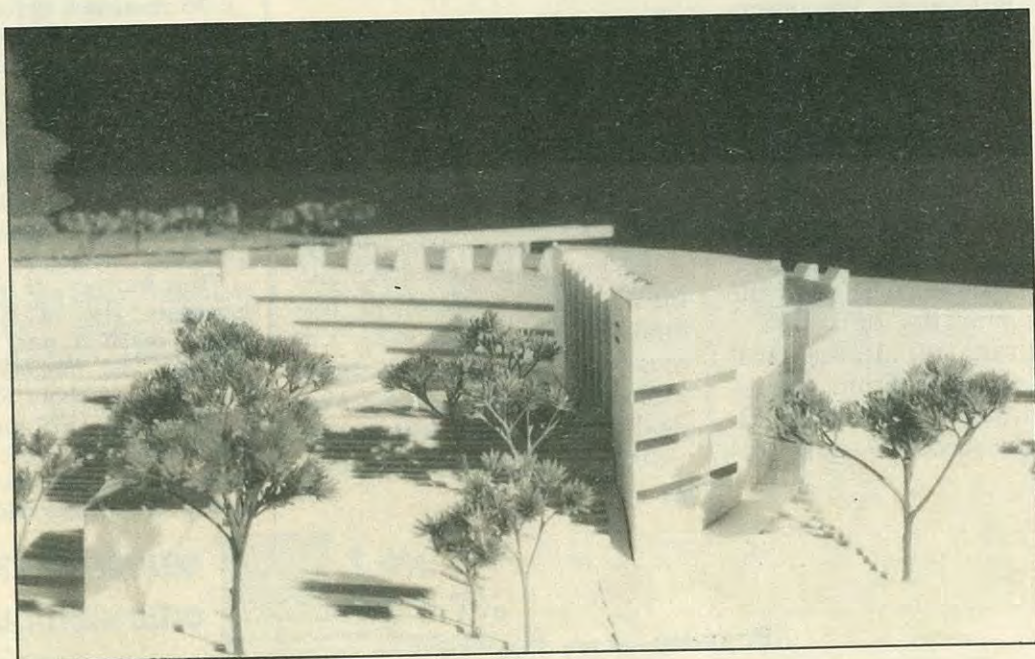
Mai Levin

17. novembril 1994 tähistab Eesti Kunstimuuseum oma 75. juubeliaastapäeva. Muuseumi alguseks loetakse päeva aastal 1919, mil Tallinna-Haapsalu Rahukogus registreeriti „Eesti Muuseumi ühing Tallinnas“ ning toimus selle avakoosolek, kus valiti juhatus eesotsas

tõsiselt kahjustanud uputuses 1991. a. kevadtalvel, viisid, vaatamata remontidele, süsteemi lõpliku ülesütleamiseni 1991. a. augustis. Kuigi juba töötati lossi restaureerimisprojekti kallal ning oli mõeldud kollektsoonide evakueerimisele – Ülemnõukogu otsusel nähti

unustanud oma otsuse, määras Ülemnõukogu Rüütelkonna hoone Välisministeeriumile. Tuli seista eelmise otsuse kehtimapaneku eest, ent maja saadi oma valdusse alles Rahvusraamatukogu lahkumisel sealt 1992. a. sügisel. Aasta varem polnud niiskest ja külmast los-

„Circulos“ – Kunstimuuseumi uue hoone projekt, arhitekt Pekka Vapaavuori, Soome, 1994

„Circulos“ – the project of the new building of the Art Museum, architect Pekka Vapaavuori, Finland, 1994

«Circulos» – Проект нового здания Художественного музея арх. Пекка Вапаавуори, Финляндия, 1994

Kristjan Rauaga.

Viimased aastad on muuseumi elus olnud üpris dünaamilised ja pingelised. Kadrioru lossi sagedased küttevahariid 1980. aastate vältel, mis sundisid maja nädalateks sulgema ning kulmineerusid maalikogu

avariipinnaks ette Rüütelkonna hoone, kust Rahvusraamatukogu pidi uue maja valmimisel ära kolima –, seisti 1991. a. sügisel fakti ees, et evakueeruda polnud kuhugi. Rahvusraamatukogu uus kodu Tõnismäel polnud veel valmis ning, olles

sist kuhugi minna peale filiaalide. Graafikafond viidi kiiresti üle Adamson-Ericu muuseumisse, mis jäi kaheks aastaks külastajaile suletuks. Tuli ohverdada ka Tarbekunstimuuseumi põhiekspositsioon – ligi aastaks –, et ära paigutada lossi

peahoones asunud maalid. Päevakorral seisis Niguliste kiriku muutmine hoidlaks, sest ei valdavale osale maalifondist ega skulptuuridele ei leidunud peavarju. Muuseumitöötajate pikett kunstnikkonna toel Lossi väljakul oli hädabinõu, mis päästis Niguliste ning sundis valitsust ja linnavõime tegutsema. Lõpuks saadi maalidele ja skulptuuridele enam-vähem sobivad ruumid, ent neisegi polnud võimalik asuda ilma eelneva remondita ja riiulite sissehitamiseta.

See aeg oli muuseumi kollektiivile puhtfüüsiliselt üpris pingutav ja suurt närvikulu nõudev, ent sellest aitas üle vastutustunne ja üksmeel. Pidevate kolimistalgute või halvenevate säilitustingimustega võitlemise olukorras, tööruumideta, sissepakitud raamatukogu kasutamisevõimaluseta jätkati siiski teadustööd ja valmistati ette näitusi. Raskused mobiiliseerivad inimesi teinekord rohkem kui elu normaalsetes tingimustes. Ajaloomuuseumi vastutulek võimaldas Maarjamäe lossis korraldada kaks uurimustööd mõttes nõudlikku näitust: „Usuline motiiv eesti kunstis“ /detsember 1991–märts 1992/ ja „Neli baltisaksa kunstnikku – C. S. Walther, A. Pezold, Fr. L. von Maydell, G. A. Hippus“ /veebruar–märts 1993/. Mõlema puhul toimusid teaduspäevad. Tallinna Kunstihoones tähistati ulatusliku ning kuntniku eri panust eri loomeperioodidel reljeefselt esiletoova ekspositsiooniga Ado Vabbe 100. sünniaastapäeva /veebruar–märts 1992/; paljudele kujunes avastuslikuks Oskar Kallise 100. sünniaastapäevale pühendatud näitus Tarbekunstimuuseumis /november–detsember 1992/. Prantsuse presidenti Francois Mitterrandi visiidi puhul tehti näitus „Prantsusmaa eesti kunstis“ Kunstihoones /mai 1992/. Isiknäitustest võiks mainida Hille Palmi skulptuuride näitust Kunstihoone galeriis /oktoober–november 1992/, graafik Urmas Ploomipuu mä-

lestusnäitust Draakoni galeriis /jaanuar–veebruar 1992/, Minneapolis elava Anu Uustalu maalide näitust Tervishoiumuuseumis /aprill–mai 1992/. Koostöös Briti nõukoguga sai teoks inglise XX sajandi skulptuuriklassiku Henry Moore'i graafika näitus galeriis „Vaal“ märts–aprill 1992/. Tekkis kontakti Saksa Kultuuriinstituudiga, kus hakati korraldama väikenäitusi baltisaksa kunstist. Eesti kunsti tutvustati ka väljaspool: 1991. a. oktoobris–novembris toimus 1910–30. aastate eesti kunsti näitus Ungaris, Pècsi Janus Pannoniuse nimelises muuseumis; 1992. a. augustis–septembris esitati seda valikut laiendatud kujul Helsingi Linna Kunstimuuseumis; veel läbimõeldumalt ja veel soliidsema kataloogiga varustatult oli see periood eksponeeritud Stockholmi Liljevalchi Kunsti-hallis 1993. a. septembris–novembris toimunud näitusel „Ootamatu kohtumine. Eesti ja Läti sõdadevaheline modernism“.

Need on vaid mõned olulisemad näited muuseumi näitustegevusest oma põhiliste ekspositsiooniruumide puududes. Samal ajal jätkasid filiaaleid – Tarbekunstimuuseum ja Kristjan Raua majamuuseum – plaanipärast näitustegevust.

Näitusi tehes hakkasid välja kujunema uurimistöö põhisuunad, teemaderingid, mis vajasid värske pilguga ülevaatomist ja sisaldasid avastuslikku: baltisaksa kunst, eesti 1910–20. aastate avangard – Ado Vabbe ja Eesti Kunstnikkude Rühm – murrangulised 1960–ndad ja Välis-Eesti kunst. Välis-Eesti kunstit üritati anda koondpilti näitusel „50 aastat eesti kunsti eksiilis“ /veebruar–aprill 1994/, mille ettevalmistus algas juba 1992. a. 1994. a. sügisele planeeritud 1960. aastate kunsti näituse eelmänguna sündis näitus „Kollaaž eesti kunstis“, mis tõi päevavalgele palju avastuslikku materjali. Eesti Kunstnikkude Rühma loomingu saai põhjalikult tegel-

dud seoses ülalmainitud välisnäitustega; see töö peegeldus Rühma 70. aastapäevale pühendatud näitusel Toompeal 1993. a. detsembris – 1994. a. veebruaris. Töö nende teemadega jätkub nii näituste kui ka publikatsioonide näol. Lähemas tulevikus on kavas võtta vaatluse alla ka 1970. ja 1980. aastad eesti kunstis.

Teisalt vajavad senises süsteemis uurimist Lääne-Euroopa ja vene kunsti kogud. 1992. a. loodi muuseumis uus – väliskunsti osakond, mille asupai-gaks saab restaureeritud Kadrioru loss. Eestis pole väliskunsti muuseumi nagu Riias, Kaunases või Helsingis, ometi on Eesti Kunstimuuseumil küllalt huvitavad rahvusvaheliselt tähelepanuväärivad XVI–XX sajandi Lääne-Euroopa ja vene kollektsioonid, mis hõlmavad umbes 1000 maali, üle 3000 skulptuuri ja pisiplastilise teose, üle 3400 graafilise lehe ja üle 1600 tarbekunsti eseme. 1992–93. a. jooksul viidi läbi tulevase Väliskunsti muuseumi kogude väljaselektseerimine ning koostati Kadrioru lossi ekspositsiooniplaan, millest lähtusid mitmed tehnilised lahendused.

1992. a. sügisel võis alata Rüütelkonna hoone korrastamine ja muuseumi tegevuseks kohaldamine. Endised raamatukogu lugemissaalid ja hoidlad oma kõrgete puitpaneelide ja liigendatud seinapindadega ekspositsiooniks ei sobinud. Tollase majandusjuhataja Jaak Saulini idee kohaselt ehitati neisse sisse topeltseinad. Ehitada tuli võimalikult odavalt, sest täiendavaid summasid ekspositsiooni avamiseks ei olnud lootust saada. Kujunes umbes 550 m² suurune näitusepind – veidi suurem kui Kadrioru lossi põhikorrusel, ent väiksem kui lossis tervikuna. 1. aprillil avati põhiekspositsioon kunstit Eestis XIX sajandi algupoolest kuni 1940. aastateni. 143 maali ja 19 skulptuuri on mitte rohkem kui kuuendik töödehulgast, mis võiks olla esitatud.

Ometi võis inimeste reageeringu järgi aimata, kui suur oli vajadus sellise püsiväljapaneku järele.

Kuid normaalselt funktsioneeriv muuseum ei saa eksisteerida vahetuvate näitusteta, mille kaudu teostub tema uuri-
muslik tegevus ja valgustuslik ülesanne. Juba kolme kuu pärast tuli põhiekspositsioon poolenisti maha võtta, et anda ruumi esinduslikule valikule inglise 1930. - 70. aastate skulptuurist, mida just sel ajal pakus meile Briti Nõukogu. Meie oludes ei saa niisuguseid soodsatel tingimustel pakutavaid näitusi kuidagi mööda lasta. Mullu toimus ka esimene vahetusnäitus Helsingi Ateneumi ja Eesti kunstimuuseumide vahel. Novembris-detsembris oli Tallinnas, seejärel ka Tartus valik Soome 1920. - 30. aastate maalist, esimesena Eestist aga avati Ateneumis 28. oktoobril Eduard Wiiralti teoste näitus. Peale teoste Tallinna ja Tartu Kunstimuuseumidest ja Sven-Alur Reinansi kogust Stockholmis eksponeeriti seal Wiiralti lehti ka Ateneumi enda kogust. Muide, ka Riia Läti Kunstimuuseumis, kuhu näitus 1994. a. veebruaris edasi siirdus, oli võimalik Eestist saadetud valikut täiendada lehtedega oma kogust. Lünka Wiiralti esitamisel kodupublikule aitas täita kunstiniku sõjajärgsete estampide näitus Sven-Alur Reinansi kogust, mis toimus üheaegselt näitusega „50 aastat eesti kunsti eksiilis“. 15. oktoobril 1993 taasavatud Adamson-Ericu muuseumis on alumised saalid kohandatud ajutiste näituste tarbeks ning neid on suuremate projektide puhul võimalik kasutada Toompea pikendusena. Adamson-Ericu muuseumis tehakse tõsist tööd kunstiniku loomepärandi koondamisel ja läbiuurimisel.

Muuseumile on annetatud mitmeid huvitavaid töid kunstiniku sõjaeelsest perioodist. Ateneumist saadi depositsiooni 1929. a. eesti kunsti näituselt Helsingis ostetud „Siuts Barbaruse portree“ /1928/; „vastuviisidile“ Ateneumi aga saadeti meile kuuluv Väinö Kunnase „Punane Tants“ /1927/.

Näitustega seoses on suuremat rõhku pööratud infole - 1991. a. loodud infoosakond on end tänaseks juba „sisse töötanud“ -, mis on kahtlemata kaasa aidanud suhteliselt rahuldavale külastatavusele, samuti dokumentatsioonile. Akuutseks on muutunud muuseumi arhiivi täiendamine ja kasutamine. Fondide läbitöötamist hoogustab kindlasti nende söötmine arvutisse, mille alustamine on viibinud, paraku, inimeste koormatuse tõttu.

Üks koormuse tähtsaid põhjusi viimastel aastatel on olnud seejuures ettevalmistus uue muuseumihooneprojektide konkursiks ja selle läbiviimine. Konkursi eel käis aastatepikkune krundi valiku, kõigi poolt ja vastuargumentide läbikaalumise ja instantside läbimise protseduur. Viimase aasta jooksul võistlustingimuste mitmekordne ülekontrollimine ja täpsustamine. 15. septembril 1993 kuulutati rahvusvaheline konkurss välja ning 1. aprilliks selgus võitja 233 projekti hulgast Põhjamaadest, Saksamaalt, Itaaliast, Austraaliast, Kanadast ja USA-st ning, loomulikult, Eestist. Žürii valis välja noore soome arhitekti Pekka Vapaavuori projekti „Circulos“, mis kõige rohkem arvestas keerukaid maastikulisi tingimusi Kadrioru ja Lasnamäe piiril oleval klindipealsel.

Oluline etapp muuseumi arengus on läbitud, mis on andnud perspektiivi edaspidiseks.

Summary

On Nov. 17, 1994 the Art Museum of Estonia will celebrate the 75th anniversary of its foundation. Recent years have been very dynamic and strenuous in the museum's life. In the autumn of 1991 restoration work was started in the baroque palace in the Kadriorg Park occupied by the museum from 1921 to 1929, and since 1946 onwards. Temporarily, the museum is now housed in the former House of Chivalry on Toompea Hill; its collections have been removed from Kadriorg to different places in the city. During the one and a half years without any display room of its own, the museum organized exhibitions in various locations gratis or in hired rooms. Some important exhibitions were made abroad, for example, that of the Estonian 1910 - 1930s avantgarde art in the Janus Pannonius Museum in Pecs, Hungary (1991), in the City Art Museum in Helsinki (1992), and in the Liljevalch Art Hall in Stockholm (1993). The exhibitions of the works by the great Estonian graphic artist Eduard Wiiralt in the Ateneum in Helsinki (1993-94) and in the Museum of Latvian Art in Riga (1994) deserve to be mentioned as well.

In autumn 1993 the Art Museum could start repairs in the House of Chivalry, from where the National Library had just moved out. The rooms were adapted for exhibition purposes as quickly as possible, and on April 1, 1993 the museum on Toompea could be opened to visitors. Since then two weighty exhibitions of foreign art have taken place there: British sculpture during 1930 - 1970, arranged by the British Council, and a survey of Finnish painting between 1910 - 1930, specially arranged for Estonia by the Art Museum Ateneum in Helsinki (both in 1993).

The restored Kadriorg Palace is going to house the collections of European and Russian art only: the department of foreign art has already been formed. So the museum still needs a building for the national art. To this end, an international competition for architectural projects was announced on September 15, 1993 and on April 1, 1994 the results were made public. The winner was Pekka Vapaavuori, a young Finnish architect who had succeeded in matching his project and the complicated landscape conditions of the site on the border of the historical Kadriorg Park.

65-aastane Läänemaa muuseum

Allan Jaarma, Ilmar Taal, Tiit Sõelsepp

Läänemaa muuseumi ühingu asutamiskoosolek toimus 19. märtsil 1929 „Seltside Kodu“ ruumes Haapsalu Kaunistamise Seltsi (HKS) peakoosolekul. Koosolekul osales 26 inimest, juhatajaks valiti linnapea ja HKS-i esimees dr. H. Alver. Läänemaa muuseumi ühingu juhatusse valiti viis meest, sh. H. Alver ja kujur R. Espenberg (Haavamägi). Liikmemaksuks pandi 1 kroon, seltsidele ja asutistele oli alammäär 5 krooni aastas.

Viidates Haapsalu 650. aastapäevale, kuulutas „Lääne Elu“, et muuseumi esimene väljapanek avatakse lossitorni all väikses remonditud kütmata kambris 16. augustil 1930. 16. augusti „LE“ mainib, et muuseumi väljapaneku korraldamine on alles käsil. Enamus saja-esemelisest väljapanekust pärines Läänemaalt. Eraldi mainis leht ordumeister Otto von Lutterberg'i pealuud, kelle haua avastas prof. O. Sild Karuse kirikus.

Pole selge, millisel päeval Läänemaa muuseumi esimene väljapanek piiskopilinnuses avati. Muuseumi esimene tööline, linnavalitsuse kantselei praktikant ja hili-sem linnasekretär Aksel Vaigur kirjutas Helsingborgist, et kuna mainitud kamber oli ülimalt eb sobiv varade eksponeerimiseks, „siis olid muuseumi esemed 1930. a. sügis-talvel kiiruga sissepakitud ja viidud Haapsalu raekojas asuva volikogusaali tagusesse väiksesse ruumi, kus need korratuina kastidesse pakituina või hunnikusse laotuiuna lebasid“. A. Vaigur koostas 1931. a. aprillis muuseumi esemete üldnimekirja. Kuna linnapea Alver ei tundnud varade arvelevõtmise korda, koostas A. Vaigur varade kataloogi lahterduse ise, kus seisis: a) eseme järjekorra number, b) eseme nimetus ja kirjeldus selle otstarbest, c) eseme päritolu ja d) eseme annetaja

või tooja andmed. Nimekirjas oli 280-290 säilikut.

11. novembril 1931. a. linnavalitsuses peetud kümnekonna osalejaga Läänemaa muuseumi ühingu aastakoosolekul märgiti, et muuseum töötab. Nii varem kui hiljem korraliti läbiva joonena, et muuseumi tegevusse tuleb haarata laiad rahvahulgad, linna ja maakonna organisatsioonid ning asutused. 1932. a. eelarveks kinnitati 250 kr, mille laekumistena nähti ette peamiselt toetusi, kuna liikmemaksust ei piisanud. Linnavalitsuse ruumid rahuldasiid küll alustava muuseumi nõudeid, kuid eesmärgiks jäi „muuseumi kõigile vaatamiseks avamine“.

Viimast ka jõudumööda tehti. Seda tunnistab G. Põldmanni „Postimehe“ lugu 1932. a. suvest, kus kirjeldatakse muuseumi väljapanekut raekoja kahes ruumikas toas.

„Lääne Elu“ muutus muuseumi tõeliseks häälekandjaks. Kutsudes linna- ja maarahvast muuseumile esemeid tooma ja koostööd tegema, andis leht pidevat ülevaadet muuseumi tööst, uutest annetest ja annetajatest. Annetajate hulgas oli palju muuseumi asutajaid - kunstnik A. Laikmaa ja R. Haavamäe; laekus naiskäsitöid, töö- ja tarberiistu, aga ka münte ja relvade (odaotsad).

Kui linnapea H. Alver oli muuseumi hing, siis A. Laikmaa oli agaraim „hulgitooja“, kogudes esemeid ringsõitudel maal. Haapsalust annetasid tuntumad linnaäri- ja seltsitegelased, maalt aga kooliõpetajad, haridusseltside tegelased ja talumehed. A. Vaigur pidas esemete nimekirja 1934. a. juunini, mil ta valiti linnasekretäriks. Esemete hooldamine ja nimekirjade täiendamine läks ajutiselt linnavalitsuse ametniku E. Grossi kätte, kuni muuseum sai endale eriametniku, prl. Bertha Kreisi.

Endiselt kummitas ruuminappus, sest linnavalitsuse toad jäid kitsaks ega võimaldanud küllaldast ligipääsu rahvale.

1937. a. arutati isegi uue muuseumimaja ehitamist. Ühe võimalusena kaaluti Haapsalu vanima, Kooli tänava, senise linna 1. algkooli hoone kohaldamist muuseumile. Muuseum võinuks jääda ka linnavalitsuse hoonesse, kui uut raekoda oleks ehitama hakatud. Tollases raekojas käis 1937. a. põhjalik remont ja ümberehitus, ning seepärast jäidi vana hoone juurde.

20. mai 1938. a. „Lääne Elu“ kirjutab: „Möödunud nädalal sai Läänemaa Muuseumiühing oma muuseumile ruumid Haapsalus, Kooli tänav 6. Senini seisid kogud kokkupakitult aastaid linnavalitsuse kantseleiruumide taga asuvas väikeses toas. Teisipäeval ja kolmapäeval (17. ja 18. mail. Autor) toimus kogude ja esemete kohaleasetamine ja lähemal päeval avatakse muuseum publikule“.

Muuseumi uued ruumid asusid 1. algkooli endises majas, kuna kool kolis moodsaimasse Eesti algkoolihoonesse. Kolmes avaras ruumis olid väljapanekud kivi- ja pronksiaja ehetest, tööriistadest ja relvadest kuni rahvarõivaste, õllekannude ja kuurordiga seotud esemeteni.

Muuseumiühing oli rahul 1938.- 1939. tööaastaga mainides, et „asjaomastes ringides on määrgata huvi muuseumi vastu ja annetus on hakanud rohkem tulema“.

1939. a. suvitushooajal oli muuseum avatud iga päev kella 3-st peale lõunat kuni poole kuueni õhtul. Külastajaid kutsuti taas muuseumisse uusi väärtuslikke ja huvitavaid esemeid vaatama.

1939. a. novembris sunniti muuseum lahkuma oma ruumidest, kuna hoone anti N. Liidu sõjaväele seoses baaside lepinguga.

Muuseumi varad viidi kiiruga sinna, kus need ennegi olid – raekoja saali tagusesse kahte väikeset tupp. Seal seisis need 1941. a. sügiseni. Varade muutustest pole teada, kuna mingit kontrolli ei tehtud.

Saksa okupatsioonivõimud võtsid raekoja enda valdusse ja sundisid linnavalitsuse kolima Turu platsi äärde võõrastemajja „Saloni“. Muuseumivarad pandi „Saloni“ teisele korrusele kahte magamistuppa. Nimekirja või inventuuri varadest ei tehtud. Linnasekretär A. Vaigur mäletab, et esemed seisis risti-rästi hunnikuisse laotuna ja sinna nad jäidki. A. Vaigur lahkus Eestist 1944. a. septembris.

Sõja ajal läks osa esemeid kaduma, suured olid koikahjustused etnograafilise tekstiili osas. 1946. a. tuli käsk maakondliku muuseumi avamiseks. Direktoriks määrati endine raamatukogu juhataja Salme Tamverk (Suhorukova), teaduslik töötaja oli 1946–1966 Leo Rendre. Tänu temale oli muuseum mitte ainult ametliku propaganda asutus, vaid ka kohaliku ajaloo uurimis- ja populariseerimisasutus: peeti loenguid, tehti ekskursioone, esineti trükisõnas. Uurimistöö muutus tagajärjekaks aastail 1949–1963, kui fondihooldjaks oli Alma Kadak. Inventeeriiti ja korrastati vana fond ja asuti kogumistööle. Seati sisse uued tulemaamatud. See koostöö pani muuseumi sisulisele tööle tugeva aluse.

Linna Täitevkomitee aktiga 12. juunist 1947 määrati muuseumihooneks endine raekoda (Kooli t. 2), kus varad olid ennegi asunud. 1949–50. a. hoone remonditi kapitalaalselt – asendati aampalgid, sarikad, katus; uuendati põrandad ja küttekolded, teostati krohvistöid. 1950. a. avati esimesed näitused: portselaninäitus ja näitus looduse ümberkujundamisest. Osa materjali saadi Tallinna keskmuseumist. Sama aasta tööplaani kohaselt pidi avamisele tulema 3 osakonda: 1. revolutsioonielne osakond, 2. revolutsioonijärgne osakond ja 3. sõjajärgse sotsialistliku ülesehituse osakond. Ekspositsioon avati 1951. a. Sel ajal oli muuseumi direktoriks X klassi õpilane J. Nazarov ja seejärel V. Šapkina. 1952–1971. a. töötas direktorina R. Kalk, kelle ajal paranes eelkõige ekspositsiooni kujundus, eksponeeriti väärtuslikke originaalesemeid, ka deposiite. Väljapanekut ilmestasid suured

maketid, nagu „Maaparandustööd“, „Kolhoosikeskus“ jt. 1953. a. avati looduseosakond, mis koosnes põhiliselt topistest (ka biogruppidena) ja mullažidest (skulptor H. Halliste tööd paistsid silma oma tõetruudusega). 1971. a. läks muuseum remonti. 1972. a. nõudis Kultuuriministeerium nõukogude perioodi kiiret avamist. Looduse osakond likvideerus ja puudub muuseumil tänapäevani.

Mõned seigad looduse eksponeerimisega. Meenub merikotkas, kes elas 1953–54 endises raarhiivi ruumis. Poolkodustatud vabadusse lastud kotkas tapeti heinaliste poolt, kes kartsid „rinnakut“. Praegu on kotkas muuseumis tagasi, aga topisena. „Asjatundlikke“ korraldusi tuli Tallinnast. Näiteks järgmine: „Kuu aja jooksul tuleb läbi töötada teema „Soo“ ja kujutada seda dioraaamis“. Iseloomulik lõige tolleaegsest aruandest: „Muuseum oli oktoobrikuus kahe nädala kestel suletud, millisel ajal kõik muuseumi töötajad olid suunatud kartulite koristamise töödele kolhoosides“. Valitses alaline oht saada „mobiliseeritud“. Tuli ka iseennast mobiliseerida: näiteks „käskkiri“ nr. 5. 7. mail 1954. a. komandeeriti direktor R. Kalk J. V. Stalini nim. kolhoosi loenguid läbi viima teemal „Kartulikasvatuse ruutpesiti meetodil“ jne. Võib meenutada veel näitena karusloomakasvatuse buumi, mille käigus söödeti rebastele peaaegu kõik Läänemaa hobused. Sama teed läks ka A. Laikmaa „vana hall“, kes pidi kunstniku soovil kohaselt... „loomuliku surmani tallu jääma“. Rajooni haridusosakonnalt tuli aga korraldus... „hobune kui liigne inventar tuleb viivitamatult müüa Vormsi sovhoosile“, et sööta rebastele.

R. Kalgi direktoriksolekul avati 5. juunil 1960. a. A. Laikmaa majamuuseum. Muuseumi kunstinõukogu, kuhu kuulusid A. Laikmaa õpilased, esitasid üksikasjalikud nõuded majale ja ümbrusele. Ekspositsiooni autoriks oli kunstiteadlane V. Tiik, memoriaalruumide kujundajaks kunstnik E. Paris. 1955. a. viidi kunstniku arhiiv ja osa töid Tartu kunstimuuseumi, kus toimus nende läbitöötamine ja säilitamine. Avamisel osa neist esemetest tagastati. Majamuuseumi esimeseks hooldajaks oli kunstniku vennatütar A. Karu. Ekspositsiooni uuendati ja hoonet remonditi 1966. a. seoses A. Laikmaa 100-nda sünnipäeva tähistamisega.

Muuseumilt nõuti kogude pidevat kasvu. Ja need ka kasvasid, näiteks: 1950–2332, 1960–10784, 1971–13601, 1985–47304, 1994 oli kogudes üle 56 tuhande säiliku.

- Külastajate arv oli 1984. a.:
 - Haapsalu Koduloomuuseum 79968 inimest;
 - A. Laikmaa Majamuuseum 24520;
 - R. Haavamäe Majamuuseum 2009;
 - Lossitorn 9878 in.

Direktor Öhne-Eha Kabritsa ajal 1974–1992 oli muuseumi tegevus aktiivne. 1975–77 restaureeriti raekoda ning 1979. a. avati uus ekspositsioon. Avati rida suuremaid näitusi, neist olulisim „Haapsalu kuurort–150“. 1981. a. avati R. Haavamäe Majamuuseum, Lossitorn sai muuseumi ametlikuks filiaaliks. Viidi läbi ajaloo päevi, korraldati konverentse jne.

Praeguseks on 1979. a. ekspositsioonist alles vanema ajaloo osa. 1993. a. avati linnapea H. Alveri mälestuskabinet ja kaks näitust: „Rannarootslased Eesti Vabariigis“ ja „Haapsalu arheoloogiline ekspeditsioon 1988–1993“. Seoses Haapsalu piiskoplinnuse restaureerimisega avanevad võimalused keskaja ekspositsiooni üleviimiseks sinna.

Läänemaa muuseumi fondi-

dest. Eesti Vabariigi lõpul oli põhi-fondis 2054 ühikut. 1947. a. üleandmise akti alusel oli arvel 1792 ühikut. 1. jaanuari 1994. a. seisuga oli fondis 57225 ühikut. Muuseumi põhifond jaotatakse liigiliselt järgmiselt:

- arheoloogilised esemed – 851 ühikut;
- ajaloolised esemed – 3050;
- arhiiv (dokumendid, kaardid, käsikirjad, perioodika, postkaardid, raamatud, väiketrükised) – 30885;
- etnograafia – 1111;
- fotod ja negatiivid – 17704;
- kunstiteosed – 581;
- numismaatika (mündid ja paberrahad) – 2063;
- botaanilised kogud – 278;
- geoloogilised kogud – 216;
- zooloogilised kogud – 486;

Vanimad esemed muuseumi kogudes on neoliitikumist ehk nooremast kiviajast pärit olevad kaks kivitalba (III–II aastatuhat e.m.a.).

Ajaloolistest esemetest on vanimad ja tähelepanuväärsemad Tallinnas valatud pronksuhmer

(1544. a.), savikann (1592. a.), joogiklaas (1656. a.), Vormsi liigaldalt leitud Hollandi kaubalaeva vöörikaunistus, rokokoo stiilis kirjutuslaud 18. saj. ning kabinetisustus (laud, tugitool ja raamatu-kapp) 19. saj.

Arhiivis säilitatakse huvitavaid dokumente, nagu dr. C. A. Hunniuse kirjutatud retseptid 1825. a., Eestimaa aadliku reisupass 1847. a., lukusepameistrikiiri Haapsalu kodanikule 1858. a., korstnapühkija ametitunnistus 1889. a., aga ka mitmeid talude rendi- ja ostulepingud 19. ja 20. sajandist. Mainimisväärsed on Eesti-, Liivi- ja Kuramaa kaardid 17. sajandist ning krahv Mellini Haapsalu kreisi kaart 1798. a. Hinnaline on Haapsalu kreisiarsti dr. C. A. von Hunniuse koostatud kaunilt köidetud saksakeelne käsikiri „Die Seebäder Hapsals“ 1853. a. (183 lk.). Arhiivi raamatukogus säilitatakse esimene eestikeelne piibel 1739. a., F. J. Wiedemanni eesti-saksa sõnaraamatu esmatrük 1869. a. ja teisi sama autori teoseid. Haruldane on ka C. A. Hunniuse latinakeelne doktoridissertatsioon Tartu Ülikoolis 1821. a. Oma teostega on arvukalt esindatud Läänemaaalt pärit või siin töötanud nimekad isikud nagu M. J. Eisen, C. Russwurm, J. Spuhl-Rotalia, E. Enno jt. Perioodikast on mainimisväärsed esimeste Haapsalu saksa- ja venekeelsete ajalehtede numbrid 1886. ja 1895. a. Samuti on säilinud esimese eestikeelse Haapsalu ajalehe „Läänlane“ numbreid 1915. a.

Резюме

Ляанемааский музей в Хаапсалу основан в 1929. году местным музейным обществом. Было собрано более двух тысяч единиц предметов этнографии, произведений живописи и прикладного искусства, материалов о Хаапсалуского курорта основанного в 1825 году. Экспонировались летние выставки.

В 1950. году открыт уездный музей советского образца. Музей находился в здании ратуши (1775) реставрированного в 1977. г. и находится там и поныне (улица Кооли 2). Сотрудник музея Лео Рандре заложил основы изучения истории города и уезда. Началась активная экскурсионная и лекционная деятельность,

Этнографические коллекции на Лäänemaa talurahva elu-olu kajastavatest esemetest vanimad täpselt dateeritavad (aastaarv esemele lõigatud või põletatud) seamold (1701), härjaike Haeskast (1766), hõõvel (1798), õllekann Vigalast (1804) jt. Leidub ka eksootilisi esemeid – siidist lehvik Jaapanist ja riisiolest rahatasku Hiinast.

Arvukas fotokogus säilitatakse fototehnika vanemat perioodi nagu 3 ambrotüüpi aastaist 1858–1870, foto nahal ca 1855. a., ferrotüüp (foto plekil) ja õlivärvifoto. Hinnaline on sajandivahetuse klaasnegatiivide kogu Haapsalu vaadega ning suur hulk tsariaegseid fotosid kuurordi elust.

Muuseumi kunstikogust moodustab hinnatavaima osa kümme-kond A. Laikmaa maali ning R. Haavamäe looming.

Numismaatilises kogus on suuremaarvuliselt esindatud mündid. Vanimad on Vana-Rooma hõbemündid 1. saj. e. m. a. Keskaegne Liivimaa on esindatud Tallinnast, Riist ja Kuressaarest 16. saj. vermitud müntidega. Kõige rohkem on münte Venemaalt (16.–20. saj.) ja Rootsist (16.–20. saj.). On olemas kõik Eesti Vabariigis enne okupatsiooni käibinud mündid. Esineb ka münte kauge-matest maadest nagu Hiina, Jaapan ja Pärsia (Iraan). Paberrahadest on huvipakkuvamad I Maailmasõja ajal erinevate okupatsioonivõimude poolt väljalastud rahatähed. Haruldased on 19. saj. keskpaiku Hiiu-Kärdla kalevivabrikus kasutusel olnud kohalikud rahad nn. „klubid“.

Summary

The Museum Society of Läänemaa (West Country) was founded in 1929 on the initiative of dr. Hans Alver, the mayor of Haapsalu City. The aim of the society was to popularize ethnography through collecting and making accessible to the public surviving works of historical and ethnographical art as well as objects of natural history.

On the first inventory list of the museum there were about 300 articles. By 1940 this number had increased fivefold, including a number of medieval coins, badges, ethnographical articles, and a photograph collection.

The painter Ants Laikmaa and the sculptor Roman Haavamägi started the modern art collection of the museum by donating their own works.

In August 1930 the museum displayed its treasures in the tower of the Haapsalu Castle, specially adapted for this purpose. In the 1930s the exhibition was open a few hours a day during the summer holiday season only.

Since 1949 the Läänemaa Museum has been housed in one of the oldest and most respectable buildings Haapsalu – in the former Town Hall, where the town council worked until the Soviet occupation of 1940.

The Town Hall is believed to have been built between 1771–1775, or at least in the '70s of the 18th century.

The first standing exposition in the former Town Hall was opened in 1950. In 1960 a branch museum was opened at Taebala – the Ants Laikmaa Museum, and in 1981 another one in Haapsalu – the Roman Haavamägi Museum.

Today the Läänemaa Museum with its 57 000 items is the largest in the county, although the scanty display room does not allow it to show all of its treasures.

Uus muuseum Tartu südalinnas

Marge Rennit

19. sajandi Tartu linnakodaniku majamuuseum Jaani tn. 16 avati 7. juulil 1993. a.

Jaani kiriku vahetus läheduses asuv 18. saj. II veerandil ehitatud hoone on linna vanematest puuelamutest igati sobiv asukoht muuseumile. Muuseumi loomise ajendiks oli soov teadvustada tartlastele ja Tartu külalistele läbi aegade linna põhikihi moodustanud kodanikkonna osa linna arengus ja ajaloo. Muuseumi külastaja saab tutvuda Tartu linnakodaniku elamu biidermeier-stiilis interjööri alates 1830. aastatest.

Elamu Jaani tn. 16 asub Jaani kiriku ja Toomemäe vahelises piirkonnas, mille hoonestus jäi ühena vähestest puutumata 1775. a. linna laastanud hiigeltulekahjust. Hoone vanem osa on ehitatud 1740. aastate alguses. 19. saj. algaastatel ehitas 1782. a. krundi omandanud mürseppmeister H. F. Voss hoone välja tänapäevases mahus. Restaureerimisel muuseumiks taastati tollane ruumide planeering. 1843. a. ostis krundi Tartu tislmeister F. W. Steinberg, kelle pärijate valdusse jäi see kuni 1938. aastani. Pärast natsionaliseerimist asusid majas üürikorterid ja hiljem asutuste laoruumid kuni hoone üleandmiseeni Tartu Linnamuuseumile 1989. a. Halvas seisukorras olnud maja restaureerimistööd kestsid 1990. a. algusest 1993. a. kevadeni. Ehitustööde venimise üheks põhjuseks oli töid teostanud Tartu restaureerimisfirma „Restar“

restaureerimiskogemuste vähesus ja vajalike materjalide napus, mis jättis oma pitseri ka töö tulemusele.

Hoone restaureerimisega paralleelselt sai alguse uue muuseumi ekspositsiooni ettevalmistustöö. Väljapaneku moodustava ajaloolise interjööri

nõustus kujundama suurte kogemustega sisearhitekt L. Pärtelpoeg. Eksponeeritavaks perioodiks valiti 19. saj. II veerand. Selle eelduseks oli Tartu Linnamuuseumi fondides leiduv kogum 19. saj. I poole kunstiteoseid, mööblit ning sisustus- ja tarbeesemeid. Ligi 4

aastat vältas ekspositsiooni ettevalmistav periood, mis võimaldas läbi viia sihipäraselt kogumistööd ning esemete korrastamist ja restaureerimist vastavalt ekspositsiooni plaanile. Linnamuuseumi kogudes puuduvaid, kuid interjööri seisukohalt olulisi esemeid õnnestus deponeerida Tartu teistelt muuseumitelt. Eksponaatide hulgas leidub mööbli- ja sisustusesemeid ERM-st, TÜ Klassikalise Muinasteaduse Muuseumist ja Tartu Kunstimuuseumist. Ekspositsiooni täiendamine ja kogumistöö on jätkunud ka pärast muuseumi avamist.

Mööbli restaureerimisel kasutati esialgu Tallinna restaureerimiskeskuse „Kanut“ teeneid, kuid edaspidi kujunes vastastikku kasulik koostöö Tartu Kunstikooli puidurestaureerimi-

se osakonnaga. Pikk ettevalmistusaeg võimaldas ellu viia mõnedki keerulisemad plaanid; näiteks võib tuua 19. saj. I poolel mööblikatteriidena kasutatud jõhvriide kudumist saali pehme mööbli garnituurile.

1830. aastate Tartu kodanike elamu interjööri rekonstrueerimise põhiprintsiibiks oli ajalooline põhjendatus ruumide kujunduses ja sisustamises, s.t. soov toetuda audentsele allikmaterjalile ning võimalikult tõepärasele teadmisele biidermeier-ajastule omasest oldest, tavadest ja eluviisidest. Olulist abi selleks pakkus kuuest akvarelljoonisest koosnev sari tundmatu Tartu elamu inetrijöördest 1834. aastast. Akvarellide autoriks oli kauaaegne Tartu linnaarst dr. E. Panck. Palju huvitavat materjali leidub

memuaarides 19. saj. Tartust, millest väärtuslikumad on ülikooli õppejõudude ja kasvandike mälestused elust ülikoolilinnas. Teiseks oluliseks kirjalike allikmaterjalide ringiks on Tartu kodanike varaloendid e. inventariumid 18. saj. lõpust ja 19. saj. I poolest. Uurijate poolt praktiliselt kasutamata varaloendid asuvad Eesti Ajaloo Arhiivis Tartu Magistraadi (f. 995) ja Tartu linna väeslaste kohtu fondides (f. 3501) ning on asendamatuks allikaks 19. saj. Tartu sotsiaallajaloo uurimisel. Nimetatud allikate läbitöötamine ja uurimine jääb ka tulevikus linnakodaniku muuseumi töö üheks komponendiks.

Oma eripära tõttu ei sobi interjööri muuseum näituste korraldamiseks. Eelevust muuseumi argipäeva toovad aga kalendripühad. 1993. a. jõuludeks sai muuseum stiilse kujunduse ning külastajaid üllatati vanade retseptide järgi küpsetatud piparkookide ja meeküpsistega. Külastajate huvi julgustab ka edaspidi sarnastele ettevõtmistele.

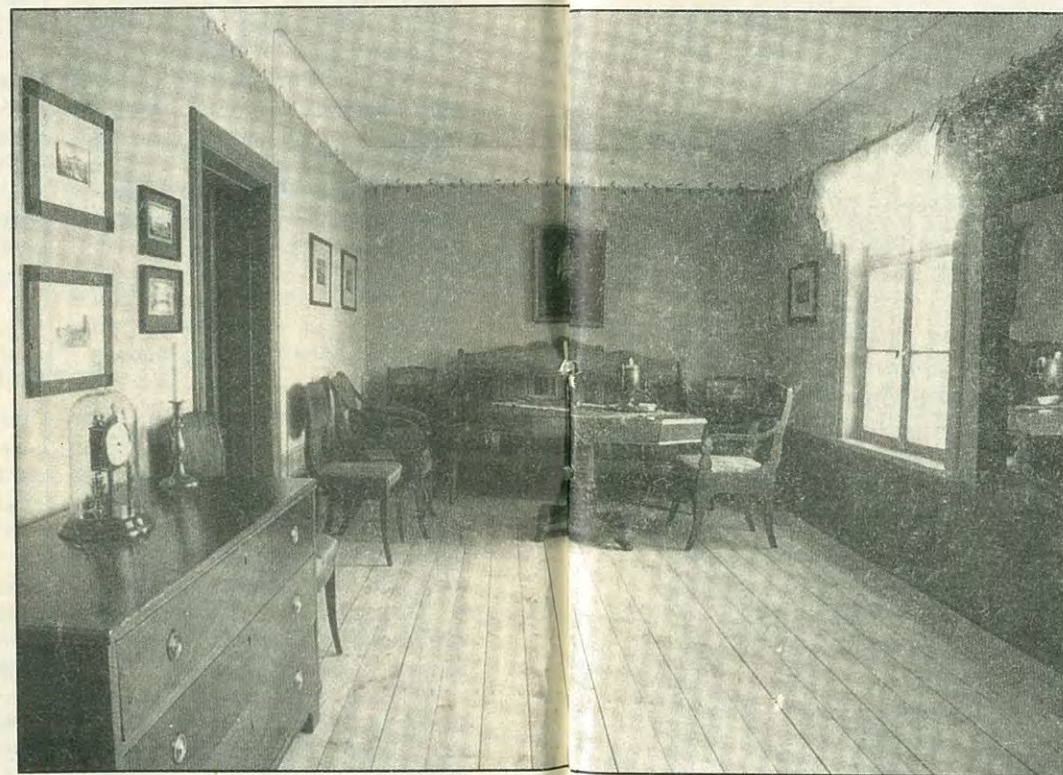
Maja inetrijöör on sobiv intiimset laadi kodukontsertide korraldamiseks. Selleks otstarbeks on kavas restaureerida Tartu meistri Hasse poolt 19. saj. I poolel valmistatud tahvelklaver.

Üle aasta tegutsemist on näidanud külastajate sõbralikku suhtumist muuseumisse. Loodame selle jätkumist ka tulevikus.

Tartu linnakodaniku majamuuseum ootab külastajaid järgmistel aegadel:

- 1. aprillist 1. oktoobrini
K-P kell 11-18;
- 1. oktoobrist 1. aprillini
K-P kell 10-15.

Talvisel ajal on muuseumi külastamine pühapäeviti tasuta.

19. sajandi linnakodaniku

19th century

Дом-музей городского

majamuuseum

burgess' house - museum

жителя XIX века

Tallinna Linnamuuseumi avafond

Ene Heimvell

Linnamuuseumi avafond hõlmab kahte keldriruumi. Siin saab tutvuda muuseumi keraamika, kahlite, tina- ja kultuuriloolise koguga.

Ruumid puhastati 1966. aastal ja samaaegselt telliti ka mööbel, millest enamuse saadi kätte 1967. aastal. Juba 1966. aasta lõpus paigutati vaskesemete kollektsioon avariile. Järgmisel aastal töö jätkus. Esimeses keldriruumis on eksponeeritud vaskesemed, osa lühtrite, keraamika ja kahlite kollektsioonidest.

Keraamikakogu on paigutatud raekojas 1930-ndail aastail kasutusel olnud kappidesse. Suuremad vormid (kannud, keraamilised plaadid, aromaatraasid) paiknevad pingil. Vanimad esemed kuuluvad antiikaega. Need on pisivormid – kannuke 4. saj. e.m.a. ja kaks õlilampi 1 sajandi III poolest e. m. a. Samas on näha Itaalia majoolika näidiseid 16–17. sajandist ja Hollandi väikelinnas Delftis valmistatud fajanss. Seal oli välja kujunenud omapärane hiina-hollandi stiil. Vanim nõu – vaas on dateeritud 17. sajandi lõppu. Põhiline osa Delfti

nõudest kuulub 18. sajandisse. Omaette kapis asub Saksa ja teiste Lääne-Euroopa riikide portselan ja fajanss. Neist vanimad on Meissenis valmistatud plastilised pisi-figuurid 18. saj. lõpust. Ühte kappi on paigutatud Vene keraamika näidised 19. sajandist. Sama kapi alumisel riiulil on kaks Sevres'is valmistatud aromaatraasi 19. sajandist. Eraldi kapis eksponeerime Saksa rahvusliku keraamikat. Neist vanimad on 17. sajandisse kuuluvad kannud nn. Reini kivinõukeraamika näidised. Enamik Saksa keraamilisi kanne kuulub 19. sajandisse.

Avafondi I ruumis olevatel riiuleil on vasknõude kollektsioon 17. sajandist kuni 20. sajandi I pooleni. Seina ääristaval pingil asub osa lühtrite kollektsioonist ja paar purjelaeva mudelit.

Omaette riiuleile on asetatud baroksed kahlid 18. sajandi keskpaigast ja mõned caroluskahlid 17. saj. lõpust.

Avafondi ruumis asub tinaesemete kogu ja ülejäänud osa keraamikakogust. Ka selles ruumis on muuseumi esemete hoidmiseks mõel-

dud mööbel. Neisse kappidesse on paigutatud ka restidena kastid taldrikute hoidmiseks.

Keraamika kollektsioonist eraldi on paigutatud C. Chr. Ficki poolt Tallinna asutatud fajansimanufaktuuri tooted aastast 1772–1782. Neid on muuseumis ühtekokku 37. Kahes järgmises kappvitriinis näitame N. Langebrauni portselanitööstuses dekoreeritud nõusid. Ülejäänud kahes kapis võib näha Lääne-Euroopa ja Venemaa vabrikutes 19. saj. –20. saj. alguses valmistatud keraamikatooteid.

Tinaesemete kappi on paigutatud kogu muuseumis olev tinaesemete kogu alates 15. sajandist kuni 20. saj. I pooleni.

Selline esemete kollektsioonidena paigutamine võimaldab läbi viia fonditunde mitmetel erinevatel teemadel. Avafondi külastajaiks on põhiliselt Tallinna Kunstiülikooli, Pedagoogikaülikooli, kunstikoolide, keskkoolide kunstiklasside õpilased. Peale selle oleme läbi viinud tutvustavaid ekskursioone vabariigi koolidele ja lasteaiastele.

(Pilt esikaane siseküljel)

Väikemuuseumi uued võimalused

Helgi Põllo

Hiiumaa Koduloomuuseum sai tänavu kevadel 27. aastaseks. Muuseumile on see ilmselt parim iga oma näo kujundamiseks. Kui viimased aastad on meid sundinud loobuma mitmest kaunist tulevikuplaanist, oleme agaralt otsinud uusi teid ja edasiliikumise võimalusi. Ka suhted naabermaade kolleegidega on andnud värskeid ideid.

Praeguseks hetkeks on Hiiumaa muuseumil kujunenud tihedam läbikäimine Virolahti, Lohja ja Sagalundi muuseumiga Soomest ning Roslageni muuseumiga Rootsimaal.

20. veebruaril 1989. aastal käis Hiiumaal suurim ja ühtlasi ka esimene ametlik välisdelegatsioon pärast viimast sõda. See oli Soome Vabariigi Virolahti valla esindus. Samas sõlmiti ka sõprusuhted kahe piirkonna vahel. Aasta varem oli allakirjutanul soodne võimalus esimese hiidlasena Virolahtis olla ja mis kõige tähtsam, ka sealses muuseumis viibida. Virolahtis, õigemini Pyterlahti koduloomuuseumis oli tol ajal ajaloo-peatate ja Virolahti Seltsi aktiivsete liikmete koostöös u. 10 aastat varem valminud avatud fondi väljapanek. Üllatavalt rikkalik esmekogu vajas paremat eksponeerimist. Kuna vald ei suutnud muuseumitöötajat aastaringelt palgal hoida, tekkis meilgi võimalus nõuaga muuseumile abiks olla. Eriti elavaks kujunes koostöö 1989. aastal. Risto Rahkose initsiatiivil said teoks U. Seliranna ja H. Põllo nõ. abireisid, nii et aasta lõpus võis kokkuvõtteid teha. Hiiumaa eeskujul valminud vitriinid andsid ekspositsioonile uue ilme. Tõised suhted on püsinud tänini. Suuremad ümberkorraldused said teoks veel 1992. aasta sügisel, mil H. Põllo ja M. Karras teise näituseruumi väljapanekut kohendasid. Naabruses asuva sõjandusala ekspositsiooni täiustas U. Selirand. Peale hoogtööpäevade oleme osalenud Virolahti kultuuriüritustel ning tutvunud piirkonna põnevamate ajaloo- ja kultuurimälestistega.

1988. aasta muuseumitöötajate turismireisi ajal Soome Vabariiki viis juhus allakirjutanu Lohja muuseumi. Lohja muuseum on rajatud juba 1911. aastal, Soome eakaima kodu-uurimisseltsi (rajatud 1894) poolt. Mina sattusin esmalt nende huvitavale käsitöönäitusele. Kõige selle juures paelus asjaolu, et muuseum asus vana pastoraadi majades ja territooriumil. Paljudele on teada, et meiegi sidusime tollal omi tulevikuplaane Reigi pastoraadikompleksiga. Just seetõttu näis kontaktivõtmine asjakohasena. Kaks-kolm aastat vahetasime kirju ja pisitrükiseid, millede abil saime üksteisega pisut enam tuttavaks. Tihedad sidemed hakkasid sõlmuma 1991. aasta talvest alates, mil muuseumidirektor E. Ahtela ja kodu-uurimisseltsi sekretär T. Salonen võtsid nõuks meie konverentsile esinema tulla. Nüüdseks on kujunenud sellest mõlemapoolne meeldiv tava. Soome külalistelt oleme kuulnud ettekandeid Soome muuseumipoliitikast ja Lohja muuseumist, kodu-uurimisest ja Lohja keskaegsest kirikust, arheoloogiast, ehitismälestistest ja Ungern-Sternbergide tegevusest Soomes. Omal poolt oleme tutvustanud Hiiumaa ajalugu, mõisaid, Ungern-Stenberge ja muuseumi puudutavaid teemasid. E. Ahtela ja T. Salonen on osalenud meie kogumisretkedel, samuti abistanud meid ekspositsiooni uuendamisel mõningate tehniliste probleemide osas. Meie saime aga praktiliselt kogu kollektiiviga sõita õppereisile nende muuseumisse. Lohja ja Hiiumaa muuseumide vahendusel on Hiiumaad näinud mitu bussitait sealset kodu-uurijaid. 1994. aasta talvel jõudis kohale esimene vahetusnäitus – fotod Lohja ehitismälestistest. Nagu näha, on meie sõprusuhted muuseumiseinte vahelt väljunud. Hoollimata mõlema poole rahalistest raskustest, usume jätkuvasse koostöösse ka lähitulevikus.

Aeglasemalt arenesid suhted Kemiösaarel asuva Sagalundi muuseumiga. Kolme kohaliku valla ja muuseumitoimikonna hallata olev muuseum on Soome vanim kohamuuseum, asutatud juba 1900. aastal. Olemuselt on tegu

rohkem vabaühukompleksiga, mis koosneb väga erinevatest ja sealjuures mujalt kohaletoodud ehitistest. Just selline kombineeritus paneb igapäevatoolele oma pitsi. 1990. aastast pandi alus sõprusuhtele Kemiösaare ja Hiiumaa valdade vahel, sealtsamast said alguse ka meie muuseumide vahelised lähenemiskatsed. Meile kuuluvad marjaks ära eelkõige nende kogemused töös lastega ja noortega. Eeskujuna sobivad ka sealset õppematerjalid koolidele, samuti suvelaagrite mõte ja kavad. Huvitav on ehk seegi fakt, et Sagalundi muuseum sai 1989. aasta suvel oma käsutusse hoone, mille ühes osas oli varem ühiselamu. Tulevast ekspositsiooni silmas pidades osteti ühe toa sisustus koos kapis olnud riiete, pooltühjade shampoonipudelite ja prügi täis paberikorpiga. Ruum kavatsetakse külastajaile avada 10 aasta pärast. Kahjuks ei suudeta laiemalt sellise tegutsemise mõtet tabada. Meil, kummaline küll on täpselt samu probleeme taluga, mis kogu inventariga 1988. aastal Hiiumaa muuseumile pärandati. Tuleb tunnistada, et tänapäeva inimestele on kaunis raske elukeskkonna jäädvustamise tähtsust selgeks teha. Sagalundi muuseumiga kavatsame lähitulevikus korraldada mingi esemeliigi piires võrdlevat laadi ühishäitusi. Järgmisele konverentsile ootame Kemiösaarelt esinema Ulla Simelli, kes viimasel aastatel on aktiivselt tegelenud mälestuste kogumise ja talletamisega kohalikus muuseumis.

Roslageni muuseum asub Norrtälje linnas. Sealne suurepärane ekspositsioon toetub rikkalikule fondimaterjalile. Veel kolm aastat tagasi olid nad sunnitud oma harruldasi ajaloo- ja kunstiväärtsi hoidma tiheda liiklussõlme lähedal asuva maja ebaühtlase temperatuuriga pööningukorrusel. Täna-seks võivad nad uhked olla suurepärase fondihoidla üle. Kõik see ei tulnud loomulikult võitluseta, kuid muuseumi nooruslik kollektiiv on agar ja uuendusteadis. Töö esemete ning sinna liituva informatsiooniga on korrektne, kiire ja professionaalne. Roslageni muu-

seum on koht, kus saab pidada tõelist erialast diskussiooni, vaielda ja arutada. Ehkki meie muuseumide vahelised suhted tekkisid mõneti juhuslikult (1990/91), ei saa siiski toonitamata jätta kaunist tausta – so. Kärkla ja Norrtälje sõprusidemeid, Igauhele on aga toonitamata selge, et vägisi sõprust ei sõlmita ja et õnnestunud koostöö põhineb inimeste sobivusel ja ühistegevuse huvil, mitte allakirjutatud paberil.

Kõige selle juures tekitab hämmastust, et kõigi nende eespool nimetatud piirkondade vahel on palju pidepunkte Hiiu- ja Hiiumaa muuseumiga. Näiteks Hiiumaad ja Lohjat seovad Ungern-Sternbergide tegevus ja päritolu ning sarnased kohanimed; Lohjal, Kemiösaarel ja Hiiumaal on ametis olnud Forsmanide soost kirikuõpetajad. Virolahti, Kemiösaare ja Hiiumaa hülgekütid ning meremehed pidasid omavahelist sõprust ja jagasid jahimaid. Roslagen on hiiurootslaste üks kaugesse minevikku ulatuvatest kodupaikadest.

Lõpuks võib küsida, mida see suhtlemine meile õigupoolest annab. Üsna raske on üheselt vastata. Eelkõige annab meile võimaluse väljastpoolt Eestit, kellega arutada ja vaielda muuseumitöö üksikasjade üle. Arendame oma keeleoskust ja erialaseid teadmisi, üldisest silmaringist rääkimata. Samas tutvustame laiemalt oma maad ja kultuuri.

Summary

Since 1988 the connections of the Hiiu- and Hiiumaa History Museum with museums abroad have become closer. It is especially true about the museums of Virolahti, Lohja, and Sagalund, all Finland, and Roslagen, Sweden. These connections translate into mutual visits, study trips, conference presentations, exchange of exhibitions, professional discussions, and exchange of information.

Muuseumi 25. aastapäev. Mikkli talu õuel, 1992. a.

25 - anniversary of the museum
The front yard of the Mikkli farmhouse, 1992

Muuseumi 25. aastapäeva näitus Kärklas 1992. a.

Exhibition on the occasion of the
25th anniversary of the museum in Kärkla, 1992

Eesti rahvakultuuriga saab tutvuda Jaapanis

Heno Sarv

Osakas, Senri näitusepargis asuv Jaapani Rahvuslik Etnoloogiamuuseum rajati 1974. a. ülikoolidevahelise uurimisinstiituti tuudina. Muuseumi põhifunktsioonid on:

1. viia läbi etnoloogilisi uurimusi,
2. koguda, säilitada ja eksponeerida etnoloogilisi materjale, ja
3. nende tegevuste kaudu süvendada maailma eri rahvaste, kultuuride ja ühiskondade tundmist ja mõistmist.

1993. a. septembrist käesoleva aasta veebruarini oli Jaapani Rahvuslikus Etnoloogiamuuseumis näitus „Põllumajandusküla ja kaluriküla Eestis“. See on esimene üksnes Eestile pühendatud näitus Jaapanis, mis tutvustab muuseumi teaduri professor Hiroshi Shoji poolt koostöös Eesti Rahva Muuseumi teaduritega 1992. aasta augustis-septembris kogutud ligi poolletuhande esemelist kollektsiooni. Esemeid koguti Setumaal (sealhulgas ka praegu veel Venemaa okupatsiooni all olevalt osalt), Võrumaal, Tartumaal, Viljandis, Pärnumaal, Saaremaal, Järvamaal ja Tallinnas. Peale allakirjutatu olid kogumistööd abiks Setumaal ERMst juhendajana Mare Piho, Põhja-Tartumaal ERM teadur Vaike Reemann, Viljandis, Pärnus ja Muhus kohalike muuseumide töötajad ning Kihnus Katrin Kumpan.

Taolised näitused Jaapani Rahvusliku Etnoloogiamuuseumi laekunud uutest kollektsioonidest toimuvad igal aastal; näi-

tus jääb välja tavapäraselt poolteks aastaks. Varem on professor Shoji kogunud umbes sama suured kollektsioonid Ungarist, Soomest ja Taanist. Tulevikus eksponeeritakse kõiki neid kogusid muuseumi püsiekspositsiooni rajatavas Euroopa osakonnas, milles Eesti rahvakultuur hakkab esindama Ida-Euroopa kultuuriipiirkonda (Baltimaad ja Poola).

Muuseumi püsiekspositsiooni fuajees paiknevas neljas 6 m pikkuses ja 2 m kõrguses vitriinis oli välja pandud 150 eset koos värvifotode ja selgitavate tekstidega.

Esimene vitriin tutvustab Eesti põllundust. Vitriini vasakul pool on rehad Setumaalt, lühivarreline vikat Tõstamaalt ja heinavikat Mikkli kihelkonnast. Keskosas näeme sirpe Setumaalt, Põhja-Tartumaalt ja Kihnust; nende taga on Muhu saarelt pärinev vannasader ning vitriini tagaseinas kaks kotti. Välja on pandud veel väike käsisahk, kartulihang, kapsaraud ning ka Tartumaalt pärinev turbalõikamisnuga. Vitriini paremal pool on Mikkli kihelkonnast pärineval laual korvid Avinurmest, võitoosid Kihnust ja Tartust. Laua ees on Pärnumaalt pärinev vakk, lähker Avinurmest, võipütt, sõel ning viljakotid Kihnust ja Setumaalt.

Näituse teine vitriin on pühendatud kalastusele ja hülgejahile. Need esemed pärinevad peamiselt Kihnu ja Tõstamaa kalurilt. Vitriini vasakul pool näeme kalurikelgul võrku, vitriini keskosas on mõrd koos

Heno Sarv ja Hiroshi Shoji ekspeditsioonil

Heno Sarv and Hiroshi Shoji on an collection trip

Eesti rahvarõivad Jaapani Rahvuslikus Etnoloogiamuuseumis

Estonian national costumes in the Japanese National Museum of Ethnology

mõrratiivaga, selle ees on piklik paadikujuline angerjasump, sellele on asetatud takusest kõiest pollarid ning rauast talikäpp. Vitriini vasakul poolel on pootshaagid, jäätuur ning nende ees võrguhark.

Kolmas vitriin on pühendatud vana Eesti kodule. Vasakul poolel näeme toidumajandusega seonduvat vanavara: võimasinat, toidunõusid, õllekanne, kohviprennerit, leivalabidat, ahjuluuda, pajaharki, päsmerit jne. Paremal poolel on naiste käsitööga seonduv: kaldvokk ja püstvokk, koonlalaud, süstikud, võõmõõgad, kraasid, linatöötlemisvahendeid ja näidiseid linasest ja villasest materjalist.

Värvikaim on näituse neljas vitriin, milles on neljal mannekeenil välja pandud rahvarõivakomplektid Setumaalt, Kihnust, Harjumaalt ja Mulgimaalt. Neist kaks esimest on autentset originaalkomplektid, Harju ja Mulgi rahvariided on eksponeeritud firmas „Ars“ valmistatud koopiatena Eesti Rahva Muuseumi säilitatavatest originaalidest. Mannekeenide vahel näeme nuku seljas ka veel Muhu rahvariideid. Vitriini tagaseinal on lilleline saanitekk Mihkli kihelkonnast, selle ees Setumaa käterätid. Vitriini vasakul poolel näeme erinevaid variante Setumaa ja Mulgimaa villastest kinnastest ning sukkadest.

Näitust tutvustaval voldikul (trükiarv 60 000) on fotosid huvitavamate näitusel välja pandud esemetest (sealhulgas Setu ja Kihnu rahvariidet) koos lühikese selgitava tekstiga. Voldiku tagaküljel on väike Eesti kaart ning selle kõrval tekst, millest külastaja saab teada, et Eesti kultuuri kujunemist on mõjutanud vähemalt 2000 aastane põllundustraditsioon, mille kõrval on olnud eestlasele oluliseks tegevusala ka kalastus ja kaubandus. Euroopalik kõrgkultuur on Eestis kujunenud maad keskajal hõivanud skandinaavlaste ja sakslaste mõjul. Setud on eestlastega sama päritolu, kuid kes-

kaja sündmustes sattunud vene kultuuri mõjusfääri ning ristitud õigeusku. Setudel on säilinud väga palju vanu kombeid ja usukumusi.

Peale näituse on Hiroshi Shoji tutvustanud jaapanlastele Eesti rahvakultuuri ja selle uurimise ajalugu 1992. aasta lõpul ajalehes „Hokkai Times“ läbi nelja numbrilise ilmunud pikemas kirjutises; Setumaad ja setude probleeme muuseumi kuukirja „Gekkan Minpaku“ 1993. aasta 1., Kihnu hülgekütimist 1993. a. 11. ja kõnealust näitust 1993. a. 12. numbris.

Setumaal käis Hiroshi Shoji ka 1993. a. suvel, seekord kogumaks teatmematerjali firma „Toyota“ poolt finantseeritavale Jaapani kõrgkoolidevahelisele uurimisprojektile „Rahvas ja etnilise situatsiooni muutumine idabloki lagunemise tingimustes“. Uurimisreisil küsitleti setusid ja Petserimaa põlisvenelasi, selgitamaks setude rahvusliku identiteedi teket, nüüdisolukorda ning muutumist seoses viimaste aastate sündmustega. Huvitava asjaoluna selgus, et põlisvenelased ei pea eesti keelt raskesti omandatavaks ning õppisid seda meeleldi kuni 1948. aastani, mil eesti keele õpetamine vene koolides ära olivat keelatud. Seevastu mitmed vanemad setud, sealhulgas ka praegu Venemaa poolt annekteeritud Petserimaa osal, ei oska vene keelt ning peavad selle omandamist raskeks ja tarbetuks. Kuni viimaste aastateni üherahvuselisena püsinud setu külades puudus vajadus suhelda venelastega. Alles viimastel aastatel on hakatud põlistesse setu küladesse asustama vene erusõjaväelaste peresid, kelle hoiak põliselanike suhtes olevat ebasõbralik. Põlisvenelaste hoiak setude suhtes on tolerantne, hingelt ja kultuurilt endale lähedasemateks peavad nad aga eestlasi – setud olevat liiga kavalad. Riigipiiri rajamine asuala keskele on sundinud setusid lahkuma põliskodudest Eestisse. Kuid on

ka noori, kes on läinud sinna poole majanduspiiri talu pidama, mõjutatuna põllumajandustoodangu soodsast turustamisvõimalusest Pihkvamaal.

Professor Shoji külastas ka lõunaeesti keele ja kultuuri suveülikooli Sulbis ning seto ilu talgud Meremäel. Eesti keelt valdab ta vabalt, olles seda õpinud 1970-ndail aastail Helsingi Ülikoolis ning praktiseerinud viimaste aastate reisirõl Eestisse. Peale läänemeresoome rahvaste on ta uurinud keelesituatsiooni ka Hiina vähemusrahvaste seas.

Kirjandus

Heno Sarv, Jaapani etnoloog käis Setumaal. Postimees, 18. august 1993 nr. 187 (784): 4.

Heno Sarv, Jaapani rahvuslik etnoloogiamuuseum tutvustab eesti rahvakultuuri. Postimees, 8. september 1993 nr. 205 (802): 5.

Heno Sarv, Suur muuseum Jaapanis omab nüüd näidiskogu eesti rahvakultuurist. Triinu, talv 1993, nr. 163: 7.

Summary

In August–September 1992, dr. Hiroshi Shoji, researcher at the National Museum of Ethnology, Osaka, Japan, in cooperation with the Estonian National Museum, collected a set of about 500 Estonian items for his museum. From September 1993 to February 1994 a part of this collection was exhibited as recent acquisitions in NME. It was the first exhibition in Japan, dedicated to Estonia only.

Paide apteegi kogust Järvamaa muuseumis

Tiiu Saarist

1721. aastal oli andnud Peeter I õiguse ja kohustuse avada väikelinnades oma apteegid.

1740. a. Gdanski lähistel sündinud saksa päritoluga Johann Joseph Meckin asutas 1769. aastal Paidesse oma apteegi. Kahjuks pole teada täpsemat kuupäeva, kuid mõningatest sissekanetest Paide kirikuraamatus ja Paide linnavalitsuse arhiividokumentidest võib järeldada, et J. J. Meckin oma apteegi Paidesse vähemalt 1769. a. märtsikuuks oli asutanud.

Apteegi algusaastad polnud kerged. Oma tööde korraldamiseks tuli tal kohalikele talumeesteltki laenu võtta. Lisaks kõigele hävis apteek tules 21. aprillil 1775. aastal koos apteekri isikliku varaga. Kas heidutasid J. J. Meckinit raskused apteegi taasavamisel või oli ta leidnud uued rikastumissooned, igal juhul loovutas ta apteegi pidamise õiguse Christian Adolph Wedelile, ise aga hakkas kaupmeheks. Võetud võlga aga J. J. Mecken vist tasuda ei kavatsenudki. Selleks ajaks, kui asi 1786. a. kohtusse jõudis, oli võla-summa tänu laenu- ja võlaprotsentidele kasvanud peaaegu kahekordseks. Sellel ajal oli J. J. Meckin juba Paide raehärra ja linnapea. Milline oli oletatavasti kohtuotsus, pole vist raske ära arvata, arvestades tollelgi ajal raehärrade puutumatust...

Kuigi C. A. Wedel suutis apteegi taastada, tabas 1778. a. 12. aprillil apteegiruumes taas tuleõnnetus. Ja kuigi seekord suudeti osa varandusest päästa ning need ühte linnamajja hoiule panna, ei andnud ka seal tuli rahu. Sama aasta 13. oktoobril süttis seegi maja põlema ning nüüd õnnestus päästa üsna vähe.

Ometi ei loobunud tolleaegne Paide kohtuvanem C. A. Wedel apteegirajamise mõttest Paides. Ja saanud kõrgemalt poolt loa, alustab ta 1780. aastal taastamiskorjandust Eesti- ja Liivimaa linnades. Oli selge, et väikelinn vajas oma apteeki. C. A. Wedel tegutses apteekrina 1776–1825. Ta tegeles põhitöö kõrval ka paljude teiste argielu puudutavate küsimustega. Näiteks oli ta aastail 1781–1783 kohtuvanem, seejärel bürgermeister. Kui 1783. aastal Paidele taas linnaõigused tagastatakse, saab 1787. aastast C. A. Wedelist Paide linnapea. Külal ei jagunud tal Paide linnapea ameti kõrvalt aega apteegitööd korraldada. See jäi üsna hooletusse ja nõnda pidi Paide kreisiarst Heinrich Christopher Rinne tegema 1819. a. ettepaneku tolleaegsele Haapsalu apteekrile Franz Heinrich Braschele avada oma apteek Paides. Viimane nõustus ning juba 1819. aasta lõpuks oli Paides tegelikult kaks apteeki. C. A. Wedeli apteek kirat ses ja kui C. A. Wedel suri, siis tema kasupoeg ja ap

teekri abiline G. A. Rosenfeldt müüs 1826. a. veebruaris apteegi sisustuse F. H. Braschele. Peagi õnnestus Braschel omandada ka 1750-ndatel aastatel ehitatud C. A. Wedele kuulunud maja, apteegid ühendada ning Tallinna tänava ääres kiriku vastas olevasse endisesse Wedeli majja üle kolida. Apteek asus muide selles majas kuni 1971. aastani.

F. H. Brasche oli aptee-
gi juhatajaks aastail 1822-
1858. Apteek oli heades kä-
tes, olles Eestimaa apteeki-
de seas üks suurima ravimi-
valikuga apteek. 1858. aas-
tast jätkab tegevust poeg
Franz Rudolf Brasche, kes
oli ka üks Paide linnaraa-
matukogu asutajaist 1858. a.
ning juhatas aastaid vaeslas-
te kohtu tööd.

Kui F. R. Brasche poeg Oskar Brasche 1891. a. farmaatsiamagistri paberid oli saanud, loovutas isa 1893 aastal apteeği temale. Oskar Brasche on apteekritest kõige enam oma tegevusega jäänud Paide ja Järvamaa kultuuriajaloo lehekülgedele. Ta oli väga aktiivne ühiskonnategelane. Nii oli ta vastu võtnud raamatukoguhoidja koha (see oli auamet!), oli linnavolinik, siis riigiduuma saadik, üks Balti Stenografistide Ühingu asutajaid, Paide jalgrattasõitjate ühingu juhte, ajakirjanik ja kodu-uurija. Lisaks kõigele töötas ta ka mõned aastad Paide linnapeana. 1903. aastast alates ilmus

tema toimetamisel kolmekeelne (eesti, vene, saksa) „Paide Teataja“. O. Brasche oli agaraks muuseumi asutamise mõtte propageerijaks. Ka oma ajalehe veergude kirjutab ta kodu-uurimise töö ja muuseumi asutamise vajalikkusest. 12. jaanuaril 1904. aastal toimubki Järvamaa Muinasasjade Alalhoidmise Seltsi asutamiskoosolek, millise tegevuse otseks jätkuks oli 31. juuli 1905. aastal Järvamaa Muuseumi avamine. Oskar Brasche oli pidev muuseumitöö toetaja ja nõnda jõudis tema hoolet vana apteeği sisustus koos sinna juurde kuuluvaga 23. juulil 1912. aastal muuseumi. Üleantud kogust koos hilisemate täiendustega on säilinud kokku 214 eset. Muuseumi kogudesse on need vastu võetud numbrite PM 657 (195 eset), PM 736 (9 eset), PM 2334 (7 eset), PM 2469 ja PM 1224 all.

Kogudesse PM 657 kuulus põhiosa esemetest. Siia kuulusid riulid koos sahtlitega rohtude säilitamiseks, laud ja kirjutuspult, tindipottialus, kaalud koos kaaluvihidega, statiiv, lehter, klaasist valatud retort, grafiidist tiigel, kaks uhmrunuia, millest suurem kirjust marmorist ja 39 cm pikkune. Veel kuulusid sellesse kogusse erineva suurusega klaaskolvid, tsinkvalgest portselanist kannud, ümarad portselanist purgid, puust treitud silindrised purgid, rohekast klaasist neljakandilised pudelid, ülalt veidi kitsenevad silinderjad klaaspurgid ning 106 klaasist rohpurki, millele peale maalitud kunstipäraselt rohtude ladinakeelsed nimetused. Mõnedes purkides on säilinud ka ravimeid. Mõningatel andmetel on vähemalt osa sellesse kogusse kuulunud esemetest pärit 1780-aastatest, millised tol-

laegne apteeker C. A. Wedel Saksamaalt oli toonud. Faktile viitab ka asjaolu, et sarnaseid rohipurke on säilunud Saksa Rahvusmuuseumis Nürnbergis. Samast ajast pärinevad ka rohekast klaasist neljakandilised purgid (28 tk) ja pudelid (7 tk) ning 16 puidust treitud kaanega purki, milles kuivravimeid hoitud.

Kogusse PM 736 kuulusid kaks raamatut ja 7 mitmesugust arhiivdokumenti, nende hulgas näiteks 1731. aastal Berliinis välja antud ladinakeelne „Farmakopöa“ ja „Imperaator Aleksander I retseptide kogumik“ (ladinakeelne). Lisaks arhiividokumentidest aastaid 1832–1854 käsitlev apteegi laboratooriumi raamat, 1819–1833. a. retseptide registreerimise raamatud ning osa Franz Heinrich Brasche kirjavahetusest. Hiljem on kogu muuseumi apteegikogusse lisanud seitsmest kastist koosnev ravimtaimede kogu, apteegi vapp, Paide apteegi signatuurid aastaist 1922–1948, üks veidi üle saja aasta vana signatuur ning ka Oskar Brasche rohukarp.

1917. aastal rentis aptee-
gi proviisor Gustav Lindtke,
omanikuks sai ta aga 1925.
aastal, kui Paide linnapea ja
apteegi juhataja Oskar
Brasche oma linnapeaametist
lahti ütles ja ka apteegi enne
Saksamaale elama asumist
G. Lindtkele maha müüs. G.
Lindtke oli aga Järvamaa
Tiisikuse Vastu Võitlemise
Seltsi asutajaid ja esimestes
eestseisustes kassahoidja
ametis. Ka G. Lindtke oli
tihedalt seotud tolleaegse
linnavalitsuse tegevusega,
kuuludes linna volikogusse
ning mitmetesse komisjoni-
desse. Veel oli ta seotud Pai-
de Tuletõrje Seltsi ning era-
gümnaasiumi tööga. Pärast
G. Lindtke surma 1931. aas-
tal hoolitsesid apteegi eest

tema sugulased. Kuid 1939. a. aprillis müüvad G. Lindtke pärijad apteegi ja kinnisvarana olnud maja linnavalitsusele. Tolleaegne apteeker ja proviisor Edgar Jakoby töötab kuni 1939. aasta augustini, edasi on juhatajaks kuni 1941. aasta juunikuuni Jüri Petersoo. Lindtke ajast oli 1941. aasta septembrikuuni tööl vaid rohudteadlane A. Anso, kõik teised töötajad vahetusid.

Kahjuks puuduvad Paide Linnavalitsuse arhiivis andmed apteegi töö ja koosseisude kohta sõja-aastatel. Mujalt hangitud andmed on aga kohati vastukäivad ning vajavad veel täiendavat uurimist.

Sõja-järgsetel aastatel töötas Paide apteek endistes 1750-ndatel aastatel ehitatud majas, kuni 21. juunil 1971. a. alustab apteek tööd selles spetsiaalselt ehitatud hoones.

Lõpetuseks on huvitav märkida, et kõik need apteegijuhatajad olid olnud Paide kultuurielu edendajateks ning tihedalt olnud seotud linna juhtimisega.

Kirjandus

Paide linnavalitsuse arhiiv PM
1819/Ar. 776 sü 21 - 33, 60, 61,
69

T. Saarist „Järvamaa Muuseum“, ar-
tiklite kogumik „Paide - Eestimaa
süda“, Paide 1991

T. Saarist „Ühe tervishoiu seltsi tööst“,
artiklite kogumik „Paide - Eesti-
maa süda“, Paide 1991

H. Gustavson „Kolmest Paide rajoo-
ni vanast apteegist“, artiklite ko-
gumik „Paide rajoonis“, Paide
1972

H. Sulg „200-aastane apteek“, ajaleht
„Võitlev Sõna“ 13. 07. 1971

A. Luhasalu „Nägus ja ruumikas“, aja-
leht „Võitlev Sõna“ 26. 06. 1971

T. Saarist „Paide rajooni apteegid eile
ja täna“, ajaleht „Võitlev Sõna“
02. 10. 1979

P. Pent „Paide apteek“, ajaleht „Võit-
lev Sõna“ 12. 06. 1982

Paide apteegi arhiiv Järvamaa Muu-
seumis PM 657, 736, 1224, 2334,
2469.

Eestimaa Kirjanduse Ühingu genealoogiasektsiooni fotokogu

Viivi Glass

EKÜ-sse oli aja jooksul muu materjali kõrval kogunenud märkimisväärsel hulgal genealoogilist materjali. Sealhulgas sisukas genealoogiaalne raamatukogu ja Tallinna Linnaarhiivi töötaja balti-saksa genealoogi Gottfried Törne (1854–1918) mahukas genealoogiline erakogu nn. Törne arhiiv. 1908. a. kogus Eestimaa konsistorium Tallinnas kokku Eesti-

maa kirikuraamatud kuni 1833. a. Neidki hoiti alguses Rüütelkonna hoones, hiljem (1917–18) anti nad hoiule EKÜ-sse¹.

Kuna balti-sakslased on alati suurt tähelepanu pööranud perekonnaloolistele uuringutele, siis tekkis 1921. a. mõnedel haritlastel (F. Eichfuss, R. Feldmann, H. Hradetzky, A. Spreckelsen, N. Eichhorn, O. Grohmann jt.) mõte

asutada Tallinna eraldi genealoogia selts². Arutluste tulemusel otsustati siiski pöörduda EKÜ direktoriumi poole palvega luua tema raamides iseseisev genealoogia sektsioon. Vastav palvekirja pärineb 20. oktoobrist 1921. a. ja kannab 9 allkirja³. Sektsiooni asutamine otsustati ja statuut kinnitati EKÜ üldkogul. Sektsiooni direktoriks sai ülemõpetaja Robert Feldmann⁴. Sektsiooni ülesandeks sai kõikvõimalike perekonnaloolist materjalide kogumine, süstematiseerimine ja läbitöötamine, abiandmine asjast huvitatutele genealoogilistes uuringutes ja side-mete loomine vastavate asutustega sise- ja välismaal⁵.

Muu materjali kõrval kogunes genealoogia sektsioonil mahukas fotoportreed kolektsioon, mille suurem osa – 2087 ühikut jõudis ka Eesti Ajaloomuuseumi fondi⁶. Omal ajal oli ta kataloogitud (kataloog ei ole säilinud) ja jagatud kolektsioonidesse erialade järgi: pastorid, arstid, õpetajad, kaupmehed, põllumehed – mõisnikud-mõisarentnikud, sõjaväelased jne. Suurt tööd fotomaterjali koondamisel tegid vabatahtlikud entusiastid, nimetagem siin Georg v. Kru-senstjorni, kes alustas Eestimaa mõisates leiduvate portreed kataloogimist ja ümberpildistamist, seda nii maalide kui fotode osas. Ta alustas oma tööd isiklikust mahukast kolektsioonist, pöördus seejärel lähemate tuttavate poole ja hiljem päris võõraste poole kirja teel, paludes andmeid neil leiduva pildimaterjali kohta ning hiljem ka luba nende ümberpildistamiseks. Kuivõrd tema kirjadele sugugi alati soodsalt ei reageeritud, pöördus ta abi saamiseks EKÜ poole, paludes luba teostada oma tööd EKÜ sildi all, et ta

tegevus ametlik oleks; lubades andmed hiljem EKÜ-le üle anda, lootes sellest tulu genealoogilistes uuringutes. EKÜ suhtus tema töösse toetavalt, leides summasid ringkirjade trükkimiseks ja postikulude katmiseks, ühtlasi eraldati talle sedelkataloogi koostamiseks kirjutusmasin⁷. Lõppkokkuvõttes valmis tal 4000 numbrist koosnev kataloog, mis oli eksponeeritud 1933. a. Tallinnas Perekonnaloolistel näitusel⁸. Kataloogitud olid nii õlimaaliid, akvarellid, pastellid, siluetid, miniatuurid, skulptuurid, joonistused, dagerrotüübid kui ka fotod. Sisuliselt oli tegemist pildimaterjali inventariseerimisega ja on kahju, et sellest tööst praeguseks midagi teadaolevalt säilinud ei ole.

Järelepärimisi erinevate isikute fotode kohta on teinud ka genealoogiasektsioon, pöördudes aadliperekondade poole sooviga ühe või teise pereliikme fotot omandada. On säilinud pöördumine v. Dehnide perekonna poole lubadusega vajadusel originaaliid tagastada peale koopiate valmistamist⁹. Gerhard Intelmann saadab sektsioonile 63 fotot oma isa Iisaku pastori Albert Intelmanni pärandist ja mureseb väga, et tal oma isa kohta ühtegi korralikku talaaris fotot ei ole ning lisab vendade Parikate juures tehtud fotosuurenduse 1916–18. aastaist erarõivais¹⁰. Paruness Elisabeth Rosen annetab sektsioonile albumi pastori portreedega, mille eest ta on pälvinud tänukirja¹¹.

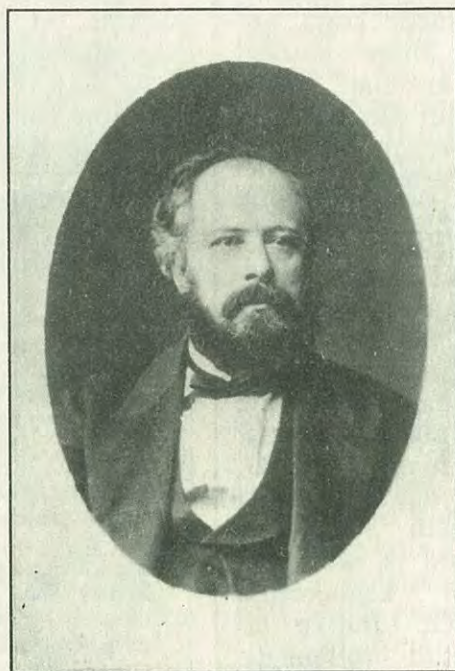
Sektsiooni kirjavahetusest selgub, et kogutud fotoportreedehulgas on piisavalt ka määramata materjali. Nende määramiseks on tehtud küllalt suurt tööd, kirjavahetus ulatus Lätist Jaapanini. Sõjaväelaste määramisel saadi tõhusat abi vene emigrantidelt, näiteks V. P. Kozljaninovilt Pariisist, kellel oli endal suur ohvitseride portreed kolektsioon ja sidemed teiste emigrantidest ohvitseridega. Poolas oli krahv Groholskil album ohvitseride portreedega, mis kõik määratud. Kirjavahetusest V. F. Kozljaninoviga nähtub kui palju vene sõjaväe materjale oli tegelikult sattunud välismaale. Emigrantidest ohvitserid asusid neid koondama mõttega nad esialgu üle anda Brüsseli Kuninglikule Sõjamuuseumile, et „kui taas-tub rahvuslik Venemaa, siis loomulikult tekib tal huvi ja armastus oma endisaegse sõjalise kuul-

suse vastu ja tahtmine leida esmelist materjali polkude ajaloo kohta“ – mõeldud on lippe, standarte, dokumente, fotosid jm. „siis see materjal laialipihustunult ei kaoks koos vanade ohvitseridega vaid oleks kättesaadav“¹² (Kiri 19 maist 1939. a.)

Mõned materjalid laekusid sektsioonile Provintsiaalmuuseumi vahendusel nagu näiteks album „Venemaa ev. -luteriusu vaimulikud 1866. a.“, mis oli kingitud piiskop Ullmannile ning hiljem üle antud muuseumile, kes otsustas selle edasi anda genealoogiasektsioonile.

Portreedekogu kasvas jõudsalt annetuste teel. Kui 1925. a. oli

arvel 425 ühikut, siis 1935. a. juba 1064 ja 1940. –ks üle 2000.¹³ Ajaloomuuseumi jõudis see kolektsioon tõenäoliselt 1950.–il aastail koos ülejäänud EKÜ materjalidega, kuid ilma nimestike ja kataloogideta, mistõttu tema arvelevõtmine venima jäi. Materjali esialgse süstematiseerimise on teinud AM kunagine kaastöötaja Magda Hermat, kasutades umbes sarnast jaotust elukutsete järgi nagu EKÜ genealoogiasektsiooni. Osa määratud fotosid on jagatud nimede järgi tähestikuliselt ning määramata fotod fotograafide järgi samuti tähestikuliselt. Määramata fotosid on kolektsioonis 532 ja kuna nende seas on

Robert Feldmann - EKÜ genealoogiasektsiooni kauaaegne direktor

Director of the Genealogy department of the Estonian Literary Society Robert Feldmann

Роберт Фелдманн — многолетний директор генеалогической секции ЭЛО

Anna Fühing Jeanne d'Arcina

Anna Fühing in the role of Jeanne d'Arc

Анна Фюринг в роли Жан д'Арк

suhteliselt palju laste pilte, jäävadki nad ilmselt suures osas määramata.

Näib, et kõige täielikumalt on kollektsioonis esindatud kirikute-gelased – pastoriid nii Eestist, Venemaa ev.-lut. usu kogudustest kui ka välismaalt, misjonärid ja nende pereliikmed. Sealhulgas näiteks Tallinna Kaarli koguduse õpetaja pastor J. Brasche, kes 1873. a. rajas väikelaste varjupaiga; Tartu Ülikooli teoloogia ajalooprofessor M. v. Engelhardt; Poola luterlike koguduste piiskop P. Everth; Lõuna-Aafrika Saksa koguduste pastor H. Hahn; Samaara pastor J. Tšachmachsasjan; Indias, Aafrikas, Austraalias ja Ameerikas tegutsenud misjonär Wendland perekonnaga; Berliini õuejutlustaja E. Frommel jpt.

Suhteliselt palju on arstide, muuhulgas sõjaväearstide ning apteekrite portreid nagu näiteks A. Baetge – sõjaväehospidali ordinaator, hoolekandekolleeiumi haigla peaarst; E. Clever – Tallinna vangla ja Harju kreisi arst; G. Ehrenbusch Kroonlinna Sõjamereväe haiglast; Prantsuse-Preisi sõjast osavõtja kirurg J. Frese; Krimmi sõjas osalenud dr. A. Haller – hilisem Tallinna linnaarst; Saksa kolooniate arst A. Schwabe jt.

Rohkesti on kogus pedagooge ja ülikooli õppejõude. Eriti tänuväärne on see, et tuntud haridustegelaste kõrval nagu dr. A. Berthing või L. Gahlnbäck, leidub kogus palju naispedagoogide – erakoolide juhatajate, koduõpetajate, käsitöö-õpetajate jt. fotosid nagu näiteks erakoolide juhatajad preilid M. Muyschel, I. Pahnsch, C. Schmidt jpt.

Kuivõrd balti-sakslased rohkemvõltselt teenisid Vene armees, siis leidub kollektsioonis küllalt palju ka sõjaväelaste portreid. Erialade järgi on esindatud juristid, keemikud, mitmesuguste käsitööharude esindajad, kaupmehed, töösturid – muuhulgas ka Ch. Rotermann; muusikud – pianist B. Stavenhagen; dirigendid G. Henschel, H. v. Bülow; kunstnikud Hagen-Schwarz, A. Hasselblatt, K. Winkler jt. Kohaliku materjali kõrval leidub kogus ka omaaegsete maailmakuulsate artistide fotosid – Soome koloratuursopran A. E. Fohström; A. Fühning Jeanne d'Arci osas; soome-rootsi lauljanna E. M. v. Engdal-Jägerskiöld; itaallanna P. Lucca, kelle hiilgeosa oli Carmen; baritonid C. Per-

ron ja B. Cesi jmt. Nimetada võiks ka G. Garibaldi portreed.

Esindatud on kroonitud pead ja riigitegelased: Vene keisrid Aleksander II ja III; suurvürstina Maria Aleksandrovna; Taani printsess Dagmar, Rootsi kuningas Oskar II, Ungari kuningas Franz Joseph, Saksa kroonprints Friedrich Wilhelm, Montenegro vürst ja vürstinna, Osman Pascha, prints Napoleon ja imperaator Napoleon III perega, viimased pärinevad paruness M. Stackelbergile kuulunud albumist, mis põhiliselt sisaldabki Euroopa kroonitud peade portreid XIX saj. keskpaigast.

Portreede kõrval leidub kogus mõningaid kohavaateid ja kunsti-reprosids.

Nagu eelnevast nähtub, on tegemist küllalt kirju materjaliga, mille kogumis- ja süstematiseerimisprintsipi ei olnud veel õieti välja kujunenud. Süsteemsema kogumise ja kasutamise jõuti 1930.-te aastate lõpul kui lõpetati kirikuraamatute läbitöötamine, korrastatati G. Törne arhiiv. Seejärel asuti koostama suguvõsa tabeleid, mis püüti maksimaalselt varustada ka portreega – varasematel maalikoopia või siluettportree, hilisematel fotokoopia. Samuti asuti koostama isikukartoteeki, mis samuti varustati lisaks eluloolistele andmetele ja allikatele võimalusel fotoportreega, millest osa saadi juba olemasolevast portreedekogust, osa saamiseks pöörduti perekondade poole. Sellest tööst sai valmis vaid näidiskartoteek ja mõned suguvõsatabelid v. Dehnde, v. Pezoldite, Hammerbeckide jmt. perekondade kohta.¹⁴

Ilmselt oleks selle töö jätkamine toonud olulist lisa olemasolevasse portreedekollektsiooni.

Kuna vaadeldav kogu sisaldab valdavalt XIX sajandi materjali, siis omab ta lisaks perekonnaloolelisele väärtusele ehk enamgi fotoajaloolist väärtust. Kui sajandi keskel on põhiliselt tegu kohalike fotograafidega nagu Ch. Borchardt, G. Schlater, C. Schulz, B. Lais jt., siis sajandi viimasel veerandil, seoses Euroopa kuurordite moodiminekuga ja üldse liikumise elavnemisega, lisandub rohkesti välisfotograafide töid: Poola, Saksamaa, Soome, Prantsusmaa, Egiptus, Türgi, Lõuna-Aafrika, Ameerika Ühendriigid, Itaalia, Venemaast rääkimata. Pildistajate seas on terve rida fotoajaloos väga tuntud nimesid nagu prantslased

A. Disderi (1819–1889) ja Nadar-õieti G. –F. Tournachon (1820–1910). Sakslased F. Luckhardt, F. Hanfstaengl, H. Brandseph, G. Oehme jpt., kellest ei saa mööda ükski fotoajalugu. Nimetada võiks ka tuntud Vene fotograafe – S. Levitskit, A. Denieri ja C. Bullat. Neist viimane abiellus eestlannaga ning elas 1918. aastast Saaremaal Torgus, kuhu ka maeti 1929. a. Nende üldtuntud nimede kõrval leidub veel sadu üldiselt vähem tuntud reafotograafe nii meilt kui mujalt.

Eelnevast nähtub, et EKÜ genealoogiasektsioon koos kaastöötajatega tegi ära märkimisväärse töö balti-saksa perekondades leiduva fotomaterjali väljaselgitamisel ja koondamisel. On vaid kahju, et osa sellest tööst on järgi jätmata kaduma läinud. Kuid seliselgi kujul omab nende kollektsioon tähtsust ikonograafilise arhiivina ja fotoajaloo allikmaterjalina.

Viited

1. Beiträge zur Kunde Estlands IX B. 7-8 Heft, 1923, lk. 136.
2. Beiträge... XIV B. 1. Heft, 1928, lk. 12.
3. AM D 135-1/128, lk. 1.
4. Sama, lk. 2.
5. Beiträge... IX B. 7-8 Heft, 1923, lk. 136.
6. AM Akt 1982 29. märts 1971. a. alusel arvel AM F20722-22400
7. AM D 135-4/41, 2-3. Beiträge... XVIII B. 1-5 Heft, 1932/34, lk. 283
8. Beiträge... XVIII B., 4/5 Heft, 1934, lk. 247
9. AM D 135-4/41 lk. 1
10. sama, lk. 4
11. sama, lk. 5
12. sama, lk. 12, 14
13. Beiträge... XII B., 1-3 Heft, lk. 60; XX B., 5 Heft, lk. 194
14. AM D 135-4/137

Kirjandus

1. Album Academicum der Kaiserlichen Universität Dorpat, Bearbeitet von A. Hasselblatt und dr. G. Otto. Dorpat 1889
2. Peeter Tooming. Hõbedane teekond. Tallinn 1920
3. Quellendarstellungen zur Geschichte der Fotografie von dr. Wolfgang Baier. Halle 1965
4. Сергей Морозов. Искусство видеть. Москва 1963

Marie Muyschel – Tartu kõrgema tütarlaste pensioni juhataja

Headmistress of the Tartu Higher Boarding School for Girls Marie Muyschel

Мария Муйшел – заведующая Высшего училища-пансионата для девочек в г. Tartu

Резюме

На базе генеалогических материалов накопленных в Эстляндском Литературном Обществе была в 1921 году основана генеалогическая секция при ЭЛЮ. Наряду с другими материалами сложилась у них коллекция фотопортретов, большая часть чего – 2087 ед. – находится в фонде Эстонского Исторического Музея. Оформлению собрания содействовали добровольные энтузиасты, особенно Г. Ф. Крузенштерн. Систематическое пополнение собрания началось в конце 1930-х годов, когда было начато составление генеалогических таблиц, которые пытались дополнить портретами. Первоначально принимались все подаренные материалы, в связи с чем собирались и анонимные фото-

графии.

Коллекция составлена по алфавиту и по отраслям. Более полным является собрание портретов пасторов лютеранской церкви. Представлены врачи, аптекари, педагоги – в том числе учителя и основательницы частных школ с конца 19 в.; военные, юристы, ремесленники, помещики и арендаторы поместий и т.д. Имеются портреты монахов и государственных деятелей.

Собрание имеет ценность как иконографический архив, а также коллекция работ как местных, так и выдающихся фотографов Европы середины 19. в. (А. Диздери, Надар, Ф. Лукхардт, С. Левицкий, А. Деньер, К. Булла и др.)

Summary

The genealogy unit was established in 1921 to collect together all the genealogical material stored in the Estonian Literary Society. Among other things the material included a collection of portrait photographs, 2087 of which are in the Estonian History Museum. Volunteers-enthusiasts, such as G. v. Krusenstern, played a vital role in the shaping up of the collection; systematic work at it began in the late 1930s when genealogical tables were compiled. These tables were, as much as possible, provided with photos. Initially every donation was accepted and thus several of the photos are unidentified. The collection has been brought into proper alphabetical order according to professions and occupations. Pastors are represented most extensively but there are also many photos of doctors and educationalists, among the latter also several women teachers, founders of private schools. A number of photos picture the military, craftsmen, estate clerks, and others. The 19th-century royalty and politicians are well represented, too. In addition to the iconographic value of the collection, it is important from the point of view of the history of our photography as it includes quite a few photos made by recognized local and European photographers of the middle and late 19th century, e.g. A. Disderi, Nadar F. Luckhardt, S. Levitski, A. Denier, C. Bulla, Ch. Borchardt and others.

Kunstiväärtuste säilitamine

Helje Vernomasing

Meid ümbritseva maailma, nagu kogu universumi valitsevaks pürgimuseks on saavutada energia madalaima tarbimise olek – tähed jahtuvad, maastikud kuluvad, agregaadid lagunevad, elav organism sureb ja muutub algkoostise elementideks.

Käesolevas artiklis väljendab seda protsessi termin „degradeerumine“. Bioloogilise maailma ehk kõige elava aluseks on vastupidi eeltoodud seadusele kõrge energeetiline olek. Inimene kui elava looduse üks kõrgemaid eksistentsi vorme on võimeline looma ja kujundama ümbritsevat maailma, kuid seda kõike suure energia tarbimise hinnaga.

Degradeerumise põhjustajateks on terve kompleks erinevaid füüsikalisi, keemilisi ja bioloogilisi tegureid. Tavaliselt ei ole ühegi objekti kahjustused põhjustatud ainult ühest tegurist eraldi. Enamikel juhtudel on tegemist mitmete omavahel seotud protsesside koosmõjuga. Näiteks akvarelli pleekumine ei ole põhjustatud üksnes valguse toimest (valguse lainepikkuse ulatusest, UV-kiirgusest jne.) vaid on mõjustatud samuti õhuatmosfääri niiskusest ja heitgaaside olemasolust. Määravaks on ka siinkohal pigmentide koostis, pigmendiosakese suurus ja sideaine omadused värvis.

Väga komplitseeritud faktor on aja efekt. Teatud tingimuses osa destruktiivseid mehhanisme toimivad ajas väga aeglaselt, tingimuste muutudes võivad aga omandada katastroofilise kiiruse.

Näiteks aastasadu heas korras püsinud vanade vitraažide klaasi lagunemine tänapäeva tugevate heitgaaside toimel on ainult aastakümnete küsimus.

Erinevatest mõjuritest tingitud degradeerumise kulgeb reeglina üheaegselt mitmel erineval tasandil. Kõige selgemalt nähtav ja määratletav kahjustus mingil ajahetkel ei pruugi olla see ainuke

ja kõige olulisem. Nähtavale lagunemisele võib eelnenud pikk periood nähtamatuid protsesse. Näiteks väliselt heas korras kummi-detail võib olla tegelikult kaotanud oma elastsuse ning muutunud jäigaks ning rabedaks.

Seega oma komplitseerituse tõttu on degradeerumise astet täielikult määratleda reeglina väga raske; läbi tuleks viia hulgaliselt kalleid ja keerulisi keemilise koostise ja struktuuri uuringuid.

Üldjuhul määravad kaitsava objekti säilimise ühelt poolt tema enda ehitus ning teiselt poolt keskkond, milles ta asub. Kunstiteose eluea pikendamise eesmärgil me tema koostist ja struktuuri muuta ei saa ega tohigi, küll aga võime reguleerida teda ümbritsevat keskkonda. Kunstiteoste säilitamisel muuseumi tingimustes on kõige tähtsam optimaalse kliima režiimi väljatöötamine ja selle rakendamine nii näitusesaalides kui ka fondides.

Ajaloolised hooned ja mälestusmärgid, mis asuvad välise õhuatmosfääri meelevalda käes on probleem omaette. Selliste objektide puhul on peaaegu võimatu luua või kujundada keskkonna tingimusi nende paremaks säilitamiseks. Meil on ainult võimalik uurida materjalide koostist ja seda, kuidas nad reageerivad välistele mõjutustele nagu näiteks ümbritsev atmosfäär. Kahjuks ka siinkohal ei ole täielik teadmine võimalik, sest materjalid oma koostiselt on väga komplitseeritud ja nende degradeerumine ei ole ühtne.

Ometi teatud üldistusi võib teha ja mõningaid juhtnööre kunstiväärtuste paremaks säilitamiseks formuleerida. See ongi see, mida käesolevas artiklis püütakse käsitleda.

Järgnevalt selgitame peamisi degradeerumist põhjustavaid tegureid grupeerituna tinglikult füüsikalise-keemilisteks ja bioloogilisteks, kusjuures artikkel põhineb

peamiselt ICCROM-i „Teaduslikud printsiibid konserveerimises“ kursuse loengute materjalidel (1992. a. Roomas).

Temperatuur on füüsikaline suurus, mis iseloomustab keha või keskkonna soojus-energeetilist olekut ja mida mõõdetakse tavaliselt Celsius kraadides (°C). Soojusenergia hulk määrab aine koostisosakeste (molekulide, aatomite, agregaatide) liikumise kiiruse. Temperatuuri tõustes aineosakeste liikumise kiirus suureneb ning süsteem tervikuna viiakse kõrgemale energeetilisele tasemele. Aineosakeste liikumiskiiruse kasvades suureneb nende liikumis- (tegelikult võnkumis-) amplituud, põhjustades sellega omakorda keha mahu suurenemise. Temperatuuri langedes toimub kõik vastupidi. Aine mahu muutumist, kui see on põhjustatud temperatuurist, nimetatakse soojuspaisumiseks.

Näiteks ühe meetri pikkune terasvarras temperatuuri muutmisel 1 °C võrra muudab oma pikkust 0,012 mm.

Erineva koostisega ainete soojuspaisumised on erinevad ja neid iseloomustavad vastavad arvulised näitajad-koefitsendid.

Võtame näiteks maali, mis oma struktuurilt on mitmekihiline. Maali alusmaterjaliks võib olla puit, tekstiil, metall või mõni muu materjal mis omakorda kaetakse krundikihiga, seejärel värvi ja lõpuks laki või värnitsaga. Temperatuuri muutudes kõik need kihid muudavad oma mahtusid erinevalt ja kui nende liikumiste diferents ületab kihti moodustava materjali sisemise elastsuse, järgneb purunemine või irdumine. Kindlasti on see nähtus ka üheks põhjuseks krakelüüri tekkimisel nii maalikihi struktuuris kui ka glasuuritud keraamika pindadel. Eriti rabedatest materjalidest valmistatud esemed (klaas, portselan, email) võivad järskude temperatuuri muutuste puhul lausa puruneda. Soojus-

paisumine võib olla ka suurte konstruktsioonide nagu sildade, hoonete kandetalade jne. purunemise põhjuseks.

Pole ülearune arvesse võtta, et temperatuur on aine agregaatoleku muutuse põhjustaja. Olgugi, et kunstiteoste loomisel kasutatakse vähe üldiselt madala sulamistemperatuuriga materjale, on ometi nende hulgas näiteks vahast taie-seid, mis võivad juba veidi ülekõtetud ruumi temperatuuri juures pehmeneda ja kaotada oma vormi.

Temperatuuri tõustes muutuvad kiiremaks ka kõik keemilised ja bioloogilised protsessid. Tõsi küll, bioloogiliste protsesside puhul võib rääkida ainult soodsa temperatuuri vahemikust, kus elutegevuse aktiivsus on maksimaalne. Ühine mõlemal juhul on see, et

kunstiväärtuste säilitamisel vajame nende protsesside madalat aktiivsust. Seega säilitamiskeskkonnas temperatuur olgu võimalikult madal.

Kunstiväärtuste säilitamiseks optimaalse kliimarežiimi loomisel on temperatuuril nagu eelpool toodust nähtub väga tähtis roll. Seetõttu on oluline ka teada kuidas soojus levib.

Teame, et esemed soojenevad märgatavalt üle toa üldtemperatuuri kui aknast paistab neile peale päiksevalgus. Selle põhjustab nähtava valguse pikalaineline ääreala infra-punane kiirgus ehk soojuskiirgus. Järelikult võib soojus levida **kiirgusena**.

Kui ruumi ühes nurgas olevast küttekoldest levib soojus üle kogu toa, ilma et tegemist oleks kiirgusega, põrkame me kokku

soojusenergia teise levikuvõimalusega – **konveksiooniga**.

Kolmas viis soojuse ülekandmiseks on esemete otsene kokkupuude, mille aluseks on aine **soojusjuhtivus**. Ilmekas näide on kuuma teetassi jäetud teelusika tu-line vars.

See oli lühike käsitlus temperatuurist, kui ühest olulisest kunstiväärtuste degradeerumist põhjustavast tegurist.

Järgmistes artiklites leiavad käsitlust teised mõjutegurid nagu niiskus ja valgus, õhuatmosfääri saastatus, samuti bioloogilised protsessid. Lõpetuseks on kavas käsitleda küsimusi, mis seotud säilitustingimuste loomisega ja kunstiväärtuse hoidmisega üldse, ning anda mõningaid näiteid selleks.

Temperatuuri kahjustused kunstiteosel

Температурные повреждения художественного произведения

Seened Loodusmuuseumis

Uve Ramst

Looduse «majapidamises» on seentel tähtis osa. Suuremal või vähemal määral osalevad nad kõigi ökosüsteemide elus. Loodusmuuseumi püsiekspositsioon, mis üldiselt ökoloogilist printsiipi järgib, piirdub siiski vaid mõningate puitu lagundavate seentega. Sügisest metsast tuttavaid riisikaid, puravikke jne. vitriinides ei näe. Põhjus on lihtne – kuivatatud lehkseened ei ole tavaliselt hästi äratuntavad, senini kättesaadavate mullaazide kvaliteet jätab aga paljugi soovida.

Seda puudujääki korvavad osaliselt seenenäitused. Muidugi pole

seenenäituste ligi 50 aastane traditsioon alguse saanud rahva ökoloogilise harimise vajadusest. Seenetundmisel on ju ka hoopis praktilisem tähtsus. Tervise huvides peab ju iga seeneline omama teatavat teadmistepagasit.

Esimene seenenäitus Tallinnas Loodusmuuseumis toimus 1946. aastal tolleaegse botaanikaosakonna juhataja G. Vilbaste eestvedamisel. Enne sõda oli seeni kahel korral tutvustatud Tartus: 1936. ja 1938. aastal Eesti Põllumeeste Seltsi näitustel.

Loodusmuuseumi seenenäitus Tallinnas äratas suurt tähelepanu.

Edust tiivustatuna korraldati näitus järgmisel sügisel uuesti, samuti 1948. ja 1949. aastal. Siis tuli väike vaheaeg kuni 1956. aastani, millest peale on igal sügisel (üksikud seenevaesed aastad välja arvatud) seenenäitused muuseumi ekspositsiooni täiendanud.

Näituste eksponaatideks on alati olnud värsked seened, mullaaze kasutatakse vaid juhul kui mõni oluline liik (näiteks valge kärbseseen) jääb leidmata. See tähendab aga tihedat tööd kogu muuseumi kollektiivile. Jahedast ruumist ja niiskest samblaalusest hoolimata riknevad seened kiiresti. Neid tuleb uuendada vähemalt ülepäeva. Niisiis, kuna botaanikud on enamasti hõivatud seente määramise ja konsultatsioonide andmisega näitusesaalis, tuleb ülejäänud muuseumiperel igasuguse ilmaga metsas seenel käia. Aegade jooksul on välja kujunenud kindlad marsruudid umbes 70 km raadiuses ümber Tallinna. Seenekoha valiku määrab liigirohkus metsas, söögiseened pole alati kõige tähtsamad.

Kaua sellist näitust üleval pidada lihtsalt ei jõua. Seetõttu, kuigi seenaeg kestab mitu kuud, on seenenäitus lahti ainult 10–14 päeva. (vaid 1956. aastal suudeti seda koguni 22 päeva).

Näituse avamine sõltub olukorradest metsas. Rahva huvi ja ka näituse korraldajate töömaht on seoses näituse õige ajastamisega. Tabamaks seente massilisemat ilmutist tehakse „luuresõite“ metsa, jälgitakse seenekorvide ilmutist tänavapilti ja seentevalikut turulaudadel.

Väga oluline näituse õnnestumisele on tugev reklaam. Kuna seente väljapanek ei saa olla pikaajaline, peavad kõik huvilised asjast kiiresti teada saama. Hoolimata muuseumi pingutustest selles vallas on igal aastal hilinemas, kes näituse sulgemist pahaks panevad. Nende jaoks jääb võimalus omad seened kaasa tuua ja muuseumi botaanikute abiga selgeks teha, mis on mis.

Külastajate puuduse all seenenäitused pole kannatanud. Rekordi püstitas 1975. aasta, mil 12

Seenenäitus 25. Mushroom exhibition 1980. Выставка грибов

päeva jooksul tutvus väljapaneku- ga 13 800 inimest. Tavaline külastajate arv päevas on 400–500. Kokku on loodusmuuseumi seenenäitustel käinud üle 256 000 inimese. Kindlasti leidub iga-aastaseid kliente, kuid näituste pikka traditsiooni arvestades võib oletada, et märkimisväärne osa Tallinna elanikkonnast on siin oma teadmisi täiendanud. Sellele viitab ka pilt metsades, kus varem vähemtuntud kitsemampid ja suured sirmikud kiiresti kaovad. Teateid seenemürgitustest kuuleme harva.

Näituse ekspositsiooni koostamisel ongi põhirõhk seentel, mis võivad seenekorvi sattuda. Ainult nendega siiski ei piirdata. Seeneriigi mitmekesisust illustreerivad torikud, mõned limasened, taimehaigusi põhjustavad seened jne. Varasematel näitustel on lisaks seentele tutvustatud ka nendest valmistatud hoidiseid. Võimaluse korral, eriti kooliekskursioone juhitudes, püütakse selgitada seente tähtsust laiemas mõttes.

Iga eksponeeritava seeneliigi juures on etikett, millel seisab liigi nimi eesti, ladina ja vene keeles, sugukond kuhu ta kuulub ning tingmärkidena andmed söödavuse kohta.

Seente määramise ja seenelaudade paigutamise tegelevad muuseumi botaanikud. Ühtegi eriharidusega mükoloogi selles majas seni töötanud pole. Seetõttu

on enamasti ikka kasutatud konsultantide abi. Ka nende hulgas on harva olnud diplomeeritud seeneteadlasi, see-est aga mitmeid arvestatava tasemega harrastusmükolooge. Esimestest näitustest peale kuni 1970. aastani abistas muuseumi T. Leisner (elukutselt arst), kes 40 aastat oma elust pühendas lehkseente uurimisele. Tema sulest ilmus 1973. aastal 39 liiki sisaldav Eesti pilvikute määraja. Aastail 1961–1977 oli seenenäitustel tegev väga põhjalike teadmistega H. Kelder (kaubandustöötaja). 1991. aastani aitas seeni määrata kunstnik G. Štšukin, kes jõudis ära teha suure töö eesti heinikute ja vöödikute uurimisel. Alates 1969. aastast on seenenäitusega olnud seotud ka Kunstiinstituudi õppejõud V. Liiv. Tema erilise tähelepanu kuulub punalehikute suhteliselt väheuuritud ja raskele seeneperekonnale.

Muuseumi botaanikutest on näitustekorraldamisega olnud pikka aega tegelenud E. Peikel (1946.–1980., kokku 25 näitust), O. Jaagomäe (1960. aastast alates, kokku 28 näitust).

1968. aastast alates on välja antud seenenäituse katalooge (autor O. Jaagomäe, illustreerinud H. Tustilt ja V. Liivilt). Eestis valitseva emakeelse seenekirjanduse puuduse tingimustes abistavad kataloogid seenelisi ka metsas.

Seenenäitusel eksponeeritud liikide arv varieerub 70-st (1947. a.) 250-ni (1993. a.). Näitust alustatakse tavaliselt 70–90 (100) liigiga, aja jooksul korraga laudadel olevate liikide arv kasvab, ulatudes parematel päevadel 140–150-ni. Et parim seenaeg ja seega ühtlasi seenenäitus langeb tavaliselt septembrisse, jäävad hilissügisese seened kahjuks eksponeerimata.

Seente laudadele paigutamisel püütakse hõlbustada liikide eristamist – lähestikku on need seened, mis kergesti segi võivad minna ja mille ära vahetamist kindlasti tuleks vältida (näiteks šampinjonid ja valge kärbseseen, maitsvad suured sirmikud ja mittesöödavad harisirmikud jne.). Näituseruumis viibiv botaanik vastab tekivatele küsimustele ja aitab määrata seeni, mida toovad kaasa külastajad. Viimaste seast saavad sageli täiendust ka näituselauad. Üks tähelepanuväärsemaid seeni – hiidmuna – on näitusele jõudnud eranditult külastajate käe läbi. Hiidmunade, nagu ka teiste huvitavamate ja haruldasemate seente leiandmed kirjutatakse üles. Kahjuks, kuivati puudumise tõttu, õnnestub vähesed neist seentest säilitada. Tulevastele põlvedele jäävad seenenäitustest vaid eksponeeritud liikide nimekirjad ja näituste aruanded.

Seenenäitus Mushroom exhibition Выставка грибов

1980

Eesti Arhitektuurimuuseumi näitused

Karin Hallas

Eesti Arhitektuurimuuseum: Tallinn, Kooli 7
The Museum of Estonian Architecture
Музей Эстонской Архитектуры

1991. a. loodud Eesti Arhitektuurimuuseumil puuduvad ikka veel oma näitusesaalid, kuid algusest peale on meie põhimõtteks olnud mitte oma maja- ja ruumiprobleemi lahendamist oodata, vaid alustada näituste korraldamist kohe, kuulutamaks, et me oleme olemas; tõestamaks, et oleme vajalikud.

Esimese näituse avasime Teaduste Akadeemia Teadusraamatukogu fuajees 8. aprillil 1991. a. – ajal, kui muuseumi tööruumides (Kooli 7) polnud veel remontki lõppenud. See oli näitus ühe vanima eesti arhitekti **Eugen Sachariase** (s. 1906) loomingust, mis oli ajastatud tema 85. a. juubeliga. Austraalias elavale härra Sachariasele tuli näituse korraldamine Eestis täieliku ootamatuse ja üllatusena: et tema Tallinnas ehitatud majade vastu võiks keegi huvi tunda ja kodumaal arhitektina mäletada. Ometi on tema looming – 1930.-ndatel aastatel ehitatud arvukad kesklinna bürood ja elumajad just see pärand, mis annab Tallinna kesklinnale linnalikuse. E. Sachariase loomingut uurijaks ja näituse koostajaks oli muuseumi teadur Mart Kalm.

Arhitektuurimuuseumi teine näitus kujunes ettevalmistustööde poolest väga mahukas. See oli Ülemaailmsete Realistide päevade raames toimunud näitus „**Arhitekt Reaalkoolist**“, mis avati Reaalkoolis 27. septembril ja jäi aasta lõpuni kooli püsiekspositsiooniks. Reaalkool on eesti arhitektkonna ettevalmistamisel mänginud väga olulist osa, 50 planšetil eksponeeriti neist nimekamate loomingut, alustades sajandi algusest ja lõpetades viimastel aastatel lõpetanute. Näituse koostasid K. Hallas ja M. Kalm ning kujundas M. Agabuš, kes kõik on ka ise Reaalkooli vilistlased.

Muuseumi kolmandale, arhitekt **Elmar Lohu** (1901–1963)

loomingu näitusele ruume otsides olime kindlad, et see peab olema üks arhitekti enda projekteeritud majadest. Samal ajal oli Vabaduse platsil E. Lohu projekteeritud endises EEKS majas oma uusi ruume avamas tegevust alustav Tallinna Pank.

Tallinna Pank oli näitusest huvitatud ja nii saigi see teoks (19. dets. 1991 – 30. jaan. 1992). Näituse koostas kunstiteadlane Liivi Künnapu. Eksponeeriti nii Elmar Lohu Eesti – loomingut kui ka tema töid Rootsis (E. Lohk emigreerus 1939), mis saabusid muuseumi arhitekti poja Jaak Lohu (kes on samuti arhitekt) vahendusel. Näituse avamisele tulid Rootsi nii Jaak Lohk kui Epp Lohk, arhitekti tütar.

Eesti arhitektuurinäituse esimeseks välisnäituseks sai 1992. a. mais Eesti päevade puhul Karlshuses avatud näitus Tallinna 20. sajandi alguse arhitektuurist (koostaja K. Hallas). Näitusega

kaasnesid kaks loengut eesti 20. sajandi arhitektuurist (K. Hallas ja M. Kalm) Karlsruhe Ülikooli Arhitektuuriajaloo Instituudis.

1992. aasta keskseimaks ja seni muuseumi üheks kõige õnnestunumaks näituseks oli näitus „Unistus raekojast“ Tallinna Raekojas (koostajad K. Hallas, M. Kalm, kujundus H. Kreis). Eksponeerisime Tallinna Raekoja projekte anno 1912, 1937 ja 1992. Neil aastail toimusid arhitektuurikonkursid uue raekoja ehitamiseks Tallinna. Viimase konkursi korraldas muuseum ise (sest uus raekoda on Tallinna tänini ehitamata). See oli ideedekonkurss, mille eesmärgiks oli mõtestada raekoja tänapäevast funktsiooni ning leida talle linnas asupaik ja arhitektuurne väljendus. Konkursi võitis Leonhard Lapin arhitektisiooniga „Rahvusvaheline Hansa Liidu Keskus Tallinna Viru väljakule“.

Hästi võeti vastu meie muuseumi poolt korraldatud arhitekt

Edgar Velbri (1902–1977) näitus tarbekunstimuuseumis, mille koostas M. Kalm ja kujundas arhitekt H. Kreis. Toimunud mälestusõhtul meenutati Velbrit kui Eesti mööbli- ja kujunduskunsti kesket isikut ning toonitati, et näitus oli esimene tõsine tagasipilk Eesti kujunduskunsti ajaloole. E. Velbri sugulaste abiga ilmus ka kataloog.

Soome ja Eesti Vabariigi iseseisvusaastapäevade puhuks organiseeris muuseum näituste vahetamise Soome arhitektuurimuuseumiga Helsingis. Soomlased töid Tallinna näituse „Soome ehitab'8“, mis avati väga pidulikult Tallinna Kunstihoones 18. detsembril 1992. a. Eesti-poolse näituse avasime Soome Arhitektuurimuuseumis täpselt Eesti Vabariigi 75. aastapäevaks – 23. veebruaril 1993. a. See oli näitus „Teisiti. Funktsionalism ja neofunktsionalism Eesti arhitektuuris“, milles koostajad K. Kod-

Näitus Austraalias elava eesti arhitekti Eugen Sachariase loomingust TA raamatukogu fuajees
Exhibition „Architect Eugen Sacharias“ in the front hall of the Library of the Academy of Sciences
Выставка «Архитектор Э. Сакхариас» в фойе библиотеки Академии Наук

res ja M. Kalm ning kujundaja L. Lapin analüüsisid modernismikogemuse avaldumist eesti arhitektuuris selle erinevatel perioodidel – 1920–30.-ndatel aastatel ja 1970–80.-ndatel aastatel. Näituse ideeks oli mõtestada Eesti funktsionalistlikku ja neofunktsionalistlikku arhitektuuri Euroopa funktsionalismi taustal ning siit ka näituse pealkiri – „Teisiti“. Soome ootamatult arvukates vastukajades leiti, et näituse pealkiri sobiks hästi ka Soome ja Euroopa funktsionalismi vahekorra mõtestamiseks – Soomegi tunneb oma modernistliku arhitektuuri Euroopa suhtes „teisiti“ olevat.

Eesti vaatajad said „Teisiti“ näitust näha 1993. a. sügisel Tallinna Kunstihoones ajal, mil Tallinnas toimus II rahvusvaheline arhitektuuritriennaal. Kunstihoones sai funktsionalismi ja neofunktsionalismi näituse paariliseks Rootsi-Eesti Arhitektide Seltsi korraldatud näitus rootsi-estoni arhitektide loomingust, mis jõudis Tallinna nimetatud seltsi esimeeste hr. Arvo Nenni ja Jaan Poomi aktiivsel toimetusel. Tekkis huvitav võrdlusmoment kodu-Eesti ja Rootsi emigreerunud eesti arhitektide erinevast staatusest ja loomepõhimõtetest. Rootsi-Eesti arhitektide seltsi näitust eksponeerisime 1994. a. jaanuaris ka Tartu Ülikooli raamatukogus.

Rahvusvahelise arhitektuuritriennaaliga oli ajastatud teinegi muuseumi näitus – „Arhitektuuri-joonis kui ajastu dokument“, mis oli muuseumi esimene näitus päris oma kogudest (senini olime liisaks laenutanud materjali Linnavalitsuse tehnilisest arhiivist, Tehnikaarhiivist jm.). Näitus toimus Rahvusraamatukogus (9. – 30. sept. 1993. a.). Koostajad (K. Hallas ja S. Tae) nägid oma arhitektuurijoonise kui sellise väärtuse teadvustamises ning selle stilistika arengu vaatlemises läbi kogu 20. sajandi. Näituse esimene joonis oli muuseumi kogudes säilitatav Rüütelkonna hoone projekt 1848. aastast (arh. G. Winterhalter) ning viimane – Eesti Sevilla-paviljoni projekt 1992. aastast (J. Okas, projekt jäi teostamata).

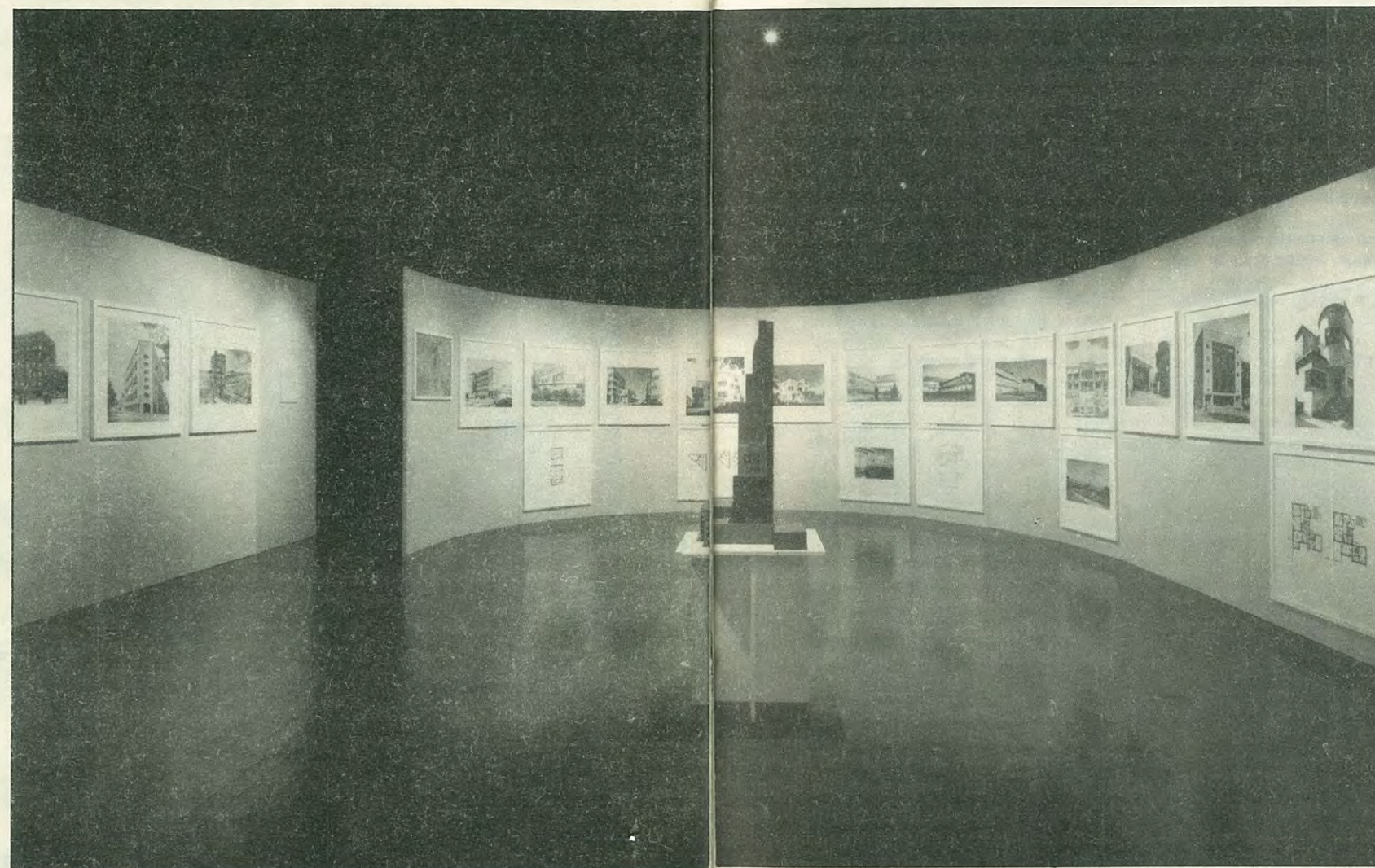
Näituste ettevalmistamine on olnud tõsine töö, mida tõendavad arhitektuurimuuseumi näitustega alati kaasnevad artiklid, plakatid, bukletid või ka mahukad kataloogid (neid oleme publitseerinud

kaks). Oleme seadnud eesmärgiks teha vähem, aga paremini ning peame aasta jooksul toimuvat 3–4 näitust meie muuseumile mõeldil optimaalseks (muuseumis töötab ühtekokku, s.t. koos tehnilise personaliga seitse inimest).

Näituste korraldamine on vaid üks, ehkki kõige nähtavam osa muuseumi tööst, tegeleme ka fonditöö, uurimustööde ja nende koordineerimisega, trükistega (valmimas on monograafia käsikiri arhitekt Karl Burmanist), loengute, arhitektuuri populariseerimise ja rahvusvaheliste kontaktidega (oleme ICAM –Internatio-

nal Confederation of Architectural Museums liige ja ICOM-i liikmed ning rahvusvahelise 20. sajandi arhitektuuri kaitset ja restaureerimist korraldava ühingu Docomomo Eesti koordinaator). Kõige selle kõrval on meie peaülesandeks lahendada oma maja probleem.

Seniks jätkame oma näituste korraldamist raamatukogudes, pankades, koolides, raekodades ja teistes muuseumides, kes seni on meile väga vastutulelikud olnud. Leiame, et käed rüpes oma maja valmimist oodata pole meil õigust, tuleb tegutseda.

Näitus Soome Arhitektuurimuuseumis 1992. a. „Teisiti.“

Exhibition „Otherwise. Functionalism and Neofunctionalism in the Museum of Finnish Architecture“

Резюме

Музей Эстонской Архитектуры был создан в 1991 году. У маленького музея (7 сотрудников) нет еще помещений для постоянной экспозиции и выставок, но музей организовал уже несколько архитектурных выставок в помещениях других учреждений: в библиотеках, других музеях, в Таллинской Ратуше, Таллинском банке и Выставочном холле.

Среди архитектурных выставок, организованных музеем были выставки творчества эстонских архитекторов Э. Сахариаса

(р. 1906), Э. Лохка (1901–1963), Э. Вельбри (1902–1977), выставки об эстонской архитектуре начала 20. века, проекты новой Таллиннской ратуши (1912, 1937, 1992 годов), выставка архитектурного рисунка и др. Каждый год музей организует 3–4 выставки. Среди наиболее известных и успешных была выставка об эстонской архитектуре функционализма и неофункционализма в Музее Финской архитектуры в Хельсинки, которая состоялась в феврале – марте 1993 года.

Summary

The Museum of Estonian Architecture was established in 1991. To date the museum has no premises for permanent expositions or exhibitions. So we have decided not to wait for our own halls, but to find other places for architectural exhibitions. The staff of the Museum (7 persons) has arranged exhibitions in libraries and schools, other museums, in the Tallinn Town Hall, the Bank of Tallinn and the Tallinn Art Hall.

There have been exhibitions of the works by Estonian architects Eugen Sacharias (b. 1906), Elmar Lohk (1901–1963), and Edgar Velbri (1902–1977), of Estonian architecture of early 19th century, projects of the new Tallinn City Hall, stylistics of architectural drawings, etc. during the last 3 years: 3–4 architectural exhibitions per year. UB to now one of our most weighty exhibitions was „Otherwise. Functionalism and Neofunctionalism in Estonian Architecture“ which was held in the Museum of Finnish Architecture, Helsinki, in February – March 1993.

Funktsionalism ja neofunktsionalism Eesti Arhitektuuris

neofunctionalism in Estonian Architecture 1992. Architecture in Helsinki

Aianduse ja mesinduse püsinäitused Eesti Põllumajandusmuuseumis

Ellen Pärn

Aianduse ja mesinduse püsinäitused on avatud Ülenurme mõisale kuulunud hoones, mis ehitatud 1889. aastal. Hoones peeti noorveiseid. See ehitus on mõisa hoonetekompleksis üks vanemaid. Käesoleva sajandi teisel poolel kasutati hoonet heinaseemnehoidlana ning 1987. aastast kuulub ta Eesti Põllumajandusmuuseumile. Maja oli selleks ajaks tugevasti lagunenud ning 1991. aasta lõpus alustati ulatuslike remonttöödega. 1993. aasta septembris lõpetati ehitustegevus ning 15. oktoobril samal aastal avati teisel korrusel püsiekspositsioon „Mesindus Eestis“. 22. veebruaril 1994. aastal avati sama hoone esimesel korrusel püsinäitus „Aiandus Eestis“.

Mõlema näituse eesmärgiks on püüda anda külastajale ettekujutus aianduse ja mesinduse arengust Eestis minevikust kuni tänapäevani.

Stendidele paigutatud rohke fotomaterjal tutvustab koole ning kursusi, kus omal ajal oli võimalik saada teadmisi aiandusest ja mesindusest. Alates 1900. aastast viis Tartus läbi lühiajalisi aianduse ja mesinduse kursusi Hendrik Laas (1862–1919). Välja pandud on fotod kursustest osavõtjatest ning H. Laasi aiast Tartus, kus kursusi läbi viidi.

Lähemalt on vaadeldud Liplapi Aiatoõ- ja Majapidamiskooli (1911–1927) ning Vahi aianduse ja Mesinduse Kooli (1927–1944). Huvipakkuvad on Vahi ja Liplapi koolide lõputunnistused. Ka on võimalik tutvuda Vahi talli ja Liplapi kooli aiaplaanidega.

Aianduse näitusele on välja pandud aednike kutsetunnistuste koopiaid, mis on antud Jens Lintropile 1753. a. ja Hans Lintrupile 1795. a.

Vanimad eestikeelsed juhised mesilaste pidamiseks ja aiatoõ õpetamiseks pärinevad juba 18. sajandist. Sellest ajast on avaldatud palju aiandus- ja mesindusosalast kirjandust. Mõlemas näitusesaalis antaksegi teada, kuna alustasid ilmumist esimesed aiandus- ja mesindust kajastavad raamatud ning ajakirjad.

19. sajandi teisel poolel hakati Eestis looma aianduse ja mesinduse seltse. Tallinnas asutati 1862. a. Eestimaa Aianduse Selts. Esimeseks mesindusseltsiks sai 1899. a. tegutsema hakanud Viljandi Mesilastepidajate

Selts. Stendidel olevate materjalide põhjal on võimalik saada ülevaade Eestis eri aegadel tegutsenud aianduse ja mesinduse seltsidest.

Huvipakkuvad on mitmesugused diplomid, mis on antud edukate esinemiste eest näitustel.

Mesinduse näituse väljapanekust huvipakkuvama osa moodustavad mitmetüübilised pakkitarud, laudtarud ja õlgatarud. Algliste ühest puust õõnestatud pakkitarude (püst ja lamav) kõrval on näha selle tarutüübi järkjärgulist täiendamist raamidega. Samuti on eksponeeritud tugevatest püstlaudadest valmistatud laudtaru, mida on täiendatud raamidega.

Näitusel on esindatud mitmeid erinevaid õlgtarusid, nende seas ka omapärane Growenhorsti loogataru. Viimane Eestis märkimisväärset levikut ei saavutanud.

Näitusele on välja pandud enamik Eestis kasutusel olnud tarutüüpideid. Lisaks mainitud pakk-, laud-, ja õlgtarudele on raamtarutüüpideid eksponeeritud Dadant-Blatti taru, 1905. a. Viljandis väljatöötatud Viljandi taru, Tartus 1907. a. väljatöötatud tartu taru ning 1929. a. mesinduskomisjoni poolt välja töötatud eesti ja 16-raamiline normaaltaru. Võimalus on tutvuda ka eesti 22- ja 25-raamiliste lamavtarudega.

Näitusel tutvustatakse ulatuslikult ka mitmesugust mesindusinventari. Saame ülevaate sülemivakkadest ja kärjekastidest, kunstkärje valmistamise ja raamimise vahenditest, meevuridest, emadekasvatamise inventarist, söödanõudest, suitsikutest ning teistest mesilaspere hooldamiseks vajalikest esemetest. On võimalik tutvuda mitmete omatehtud meevuridega nagu jämedast pärnatüvest õõnestatud vurr kui ka tööstuslikult toodetud meevuridega. Välja on pandud ka mesinike endi poolt valmistatud mittestandardseid esemeid. Näiteks kuulub nende hulka Elvas 1956. a. E. Lubi poolt valmistatud õietolmukoguja. Seinal olevale stendile on koondatud emadekasvatamise inventar, kus on näha emapuuri, saatepuuri, kattepuuri jpm. eri aegadest.

Kahele stendile on välja pandud herbaariumid tuntumate meetaimedega.

Aiandusnäituse saalist võtab põhilise osa enda alla riskülikukujuline poodium, kuhu on välja pandud aiatoõdeks vajalik inventar. Selleks, et aiatoõriistu huvitavamalt eksponeerida, on kasutatud nii kujundusliku kui ka funktsionaalse elemendina aiavörku. Ühtlasi sobib aiavörk suurepäraselt toetuseks kõblastele, rehadele, labidatele jt. aiatoõriistadele.

Kõige rikkalikum ongi mitmesuguste eriotstarbeliste kõblaste väljapanek, mis on enamikus muretsenud Tartu Ülikooli agronoomiateaduskonnale enne Teist maailmasõda. Eriti huvitavad on umbrohukõplad, kitkumiskultivaatorid, Wolf'i kõplad jt. Välja on pandud grupp käsiplaneete, mis on ühe- ja kahehatalised käte jõul töötavad ning vahetatavate tööorganitega mullaharimisriistad. Eksponeeritud on „Planeet Juuniori“ tüüpi käsikülvimasin, millega saab külvata nii peeni kui ka jämedamaid seemneid. On võimalik reguleerida kaunis täpselt külvitihedust. Eksponeeritud on veel teisi huvitavaid külvimasinaid.

Omaette grupina on poodiumile välja pandud hobuplaneetid e. - kultivaatorid. Aedades tehtavate tööde tegemiseks kasutatakse ühehobusekultivaatoreid, mis sobivad hästi umbrohtude hävitamiseks ja muldamiseks. Hobuplaneetidel on võimalik vahetada tööorganeid ning reguleerida töötamise sügavust ja laiust. Külastajal on võimalus tutvuda ka puuviljanduse ja marjakasvatuse kasutatavate töövahenditega. Välja on pandud ridväärid, aiasaad, aianoad, mõõtnurgad, puuvilja-noppijad, aiaredelid jm.

Eraldi rühma väljapanekust moodustavad iluaianduses kasutatavad tööriistad. Siin on muruniidumasinad, tee- puhastamisraud, teeäärreservur, murukäärid, muruluud ja luudreha. Välja on pandud ka ronilillede toetusreleide ning lillekärbeid.

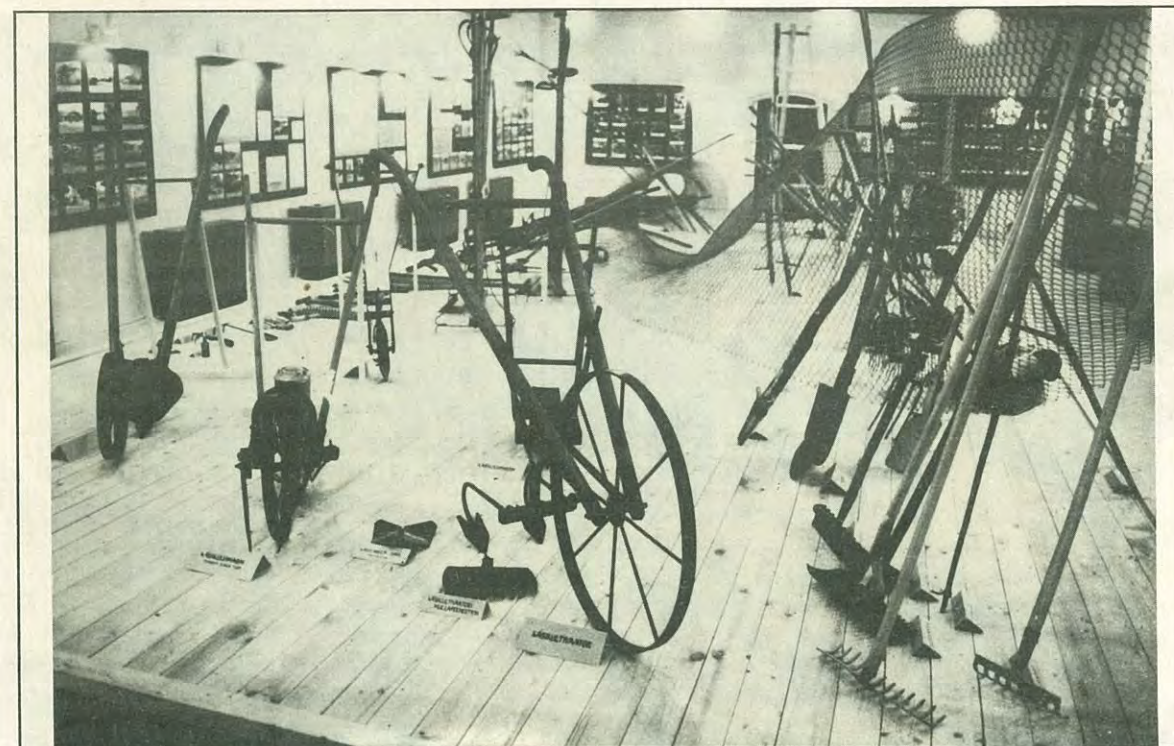
Taimekaitsevahenditest tutvustatakse mitmeid aiapritse-käspitritse, selgpitritse, ranitspitritse ning tolmuteid.

Nii aianduse kui mesinduse väljapanekuid on kavas edaspidi täiendada uute eksponaatidega.

Õlgtarud näitusel „Mesindus Eestis“

Exhibition „Bee-keeping in Estonia“: Straw beehives

Näitus „Aiandus Eestis“

Exhibition „Gardening in Estonia“

Mõningatest puukoi tõrje faktoritest

Maido Salum

Rahvapärane nimetus - puu koi all tegutseb hoopiski kuni 5 mm pikkune mardikas toonesepaste sugukonnast (tuntakse üldse 1500 liiki, neist Eestis 28 liiki). Mööblit kahjustava mardika *ANOBIUM PUNCTATUM* emamardikas tekitab vastasoo peibutamiseks, peaga vastu käigu seina lüües, metalset tiksvat heli. Seepea-

le siis öeldakse - tooneseppe tegutseb. Paratamatule hukule viitava Toonela sepa kahjustused on üldtuntud ja võivad viia esemete täielikule kokkuvarisemisele. Võitlus toonesepaste vastu on väga keerukas ja kuluks ja tihti toimub see vaid vahelduva eduga.

Aastakümnete jooksul on Eesti Ajaloomuuseumis aga

kogunenud mõningaid tähelepanekuid ja kogemusi, mille abil võiksime toonesepa kahjustusest pääseda võimalikult hõlpsate ja odavate vahenditega. Nagu tihti juhtub, algas see kogemus etteaimamatult. Seitsmekümnendail aastail valmis muuseumil etnograafilise puidu ja mööbli hoidla Aida tn. 6. See oli keskaegne kahekor-

Maido Salum

ruseline (lisaks keldrikorrus) kivihoone. Kapitälremondi käigus betoneeriti laed. Kivikatusega ja soojustamata raudbetoonlagedega hoone soojenes suvel suhteliselt kergesti ja liigse niiskuse all eksponeeritud ei kannatanud. Hoonesse ei kavandatudki kütet. Allakirjutanu ülesandeks oli säilitusrežiimi jälgimine ja hooldamine. Otsustatub osutus, et kevad-suvel esimeste soojade ilmadega ei avataks hoone aknaid ja uksi, kuna pidasin oluliseks, et hoone soojeneks - väljast sissepoole. Alles suvel, kui ka seinad olid soojenenud, võis aknaid pisut avada. Kogu aasta läbi olid akende ees luugid (väljaspool klaase), mis ei takistanud ventilleerimist, küll aga valguse sissepääsu. Peagi ilmnis huvitav nähtus. Toonesepa poolt asustatud esemetel lõppesid kahjustused. Viimastel aastatel sai isegi eksperimendi korras sisse viidud nakatatud esemeid ja jälgitud protsessi edasist kulgu. Mitte kordagi ei täheldatud kahjurite levikut teistele esemetele, küll aga fikseeriti kahjustuse lõppemine - mõne kuu jooksul. Suviti oli läbi akende vaba sissepääs putukatele, kuid mingit invasiooni ei toimunud. Ilma mingit keemilist või muud tõrjet teemata pääsesime kahjuritest.

Võis teha vaid ühe järelduse: hoidlas olid loodud toonesepale äärmiselt ebasoodne, ebatervislik, olustik, mis viis isendite väljasuremisele. Kas võis kahjurite hukumise põhjuseks olla päevavalguse ja selle rütmi puudumine? Kalduksin aga arvama, et sellel puhul peaks see faktor olema üsna tuntud, mida vist antud juhul väita ei saa. Arvan, et küttega hoonetes pimedusfaktor küll ei toimi. Ilmselt oli aga oluliseks hoidla eeliseks - suur soojuslik inert. Massiivsed kiviseinad soojenesid liiga hilja. Kuna küte puudus, ei korvanud seda hiline mist populatsiooni suhtes miski. Kuni soojus jõudis allkorruksel asuva emamardikani ja see laskis kuuldale oma esimese armusignali, oli juba hilja.

Kokkuvõtlikult võiks öelda - puitesemete odavaimaks säilitusviisiks ja toonesepa kahjustuste ja tõrjevajaduste vältimiseks on sobiv kasutada kivikatusega, soojendamata raudbetoonlagedega massiivseid kivihooneid, kus puudub nii küte kui ka alaline päevavalgus. Ruumide ventilleerimist tuleb aga reguleerida nii, et ilmade soojenemisel ei tekiks niiskuse kondenseerimist sisesel ja talvine jahedus säiliks ruumides võimalikult pikema aja jooksul.

Summary

The Estonian History Museum has coped with the deathwatch beetle/furniture beetle (*Anobium punctatum*) control by means of a suitably constructed depository. Avoiding additional expenses, the museum has got rid of the pest by keeping the damaged pieces in this depository for a certain period. Operation expenses are minimal. The depository or storage has to meet the following requirements:

- No heating
- The ferroconcrete ceilings under the tiled gable roof should act as moisture-eliminating heating devices. The massive stone walls of the building ought to guarantee a relative temperature stability and grant a low temperature for a possibly longer period
- Direct daylight should not be permitted
- Fresh air ventilation should be adjustable and restricted to minimal, should the weather suddenly turn warm.

Резюме

В Эстонском Историческом музее оказался эффективным средством защиты против жучка-точильщика (*Anobium punctatum*) оказались следующие факторы:

1. хранилище с подходящей конструкцией (где экспонаты без лишних затрат избавились от точильщика и эксплуатационные расходы хранилища являются минимальными)

2. помещение без отопления

3. неутепленные железобетонные потолки под каменный кры-

шей должны при нагревании воздуха (под крышей) действовать в качестве элемента, удаляющего скопившуюся влагу. Плотные каменные стены должны сохранять относительно стабильную и нижнюю температуру длительное время.

4. отсутствие дневного света

5. вентиляция внешнего воздуха должна быть регулируемой при резком потеплении.

Maailmakuulus spordiauhind kolm korda Eestimaal

Aime Pärnakivi

Laskmise maailmameistri-võistluste vanim ja kuulsaim auhind on *Copa Argentina* ehk Argentiina Karikas.

Kümme aastat (1940–1950) oli auhind Eesti Rahva Muuseumi (ERM) kogude nimekirjas. Viimati oli Argentiina karikas rahvale vaadata 1989. aastal eksponeerituna viie kuu vältel Eesti Spordimuuseumi (ESM) näitusel.

Esimeste kaasaegsete Olümpiamängude (Ateena 1896) laskevõistlused andsid tõuke maailmameistrivõistluste (MM) korraldamiseks. Juba järgmisel 1987. aastal korraldati esimesed võistlused Lyonis. Kavas oli üks ala nn. vabapüssimatš (3x40 lasku 300 meetrilt), mida peetakse praegugi tähtsaimaks laskmise võistlusala. 1903. a. tuli maailma laskeparemik kokku Buenos Aireses. Vabapüssi võitjale meeskonnale annetas Argentiina kaitseminister D. Pablo Richeri igavesti rändava auhinna *Copa Argentiina*. Selle eeskujul pandi hiljem välja teisedki MM-võistluste auhinnad.

Nimetatud auhind kujutab endast suurt okkalist karuohaka õit, mida hoiab kahte võidupärga kandev võidujumalanna Nike. Pärgade vahel üle õite on kuldsete tähtedega tekst „COPA ARGENTINA“. Karikas on suletav kullatud nõgusa kaanega. Karika jalg on kaheksatahulise, veidi nõgusate

külgedega püramiidi kujuline. Jalga katab rikkalik taimornament. Jala ülaosa on Argentiina vapi kujutis, allpool aga kaks pronksmünti. Ühel nendest on kujutatud püss palmioksaga, teisel tekst: „CREADA POR DECRETO DEL GOBIERNO NACIONAL 1903!“. Roheka marmoralusega hõbedast karikas kaalub ligi 30 kg. Auhinna on modelleerinud ja valanud Hispaania päritoluga kujur Torquato Tasso. Seda tõestab metallist plaat auhinna kapikujulisel, lahtikäiva uksega kastil.

Eesti laskurite vabapüssimeeskond on *Copa Argentiina* auhinna võitnud kaks korda, aastatel 1937 ja 1939. Niisiis möödus teisest, viimasest võidust käesoleva aasta 10. juulil 55 aastat. Alanud Teine Maailmasõda

pillutas meie kuulsad laskurid mööda maailma laiali. Väiksem osa jõudis välismaale põgeneda, enamik kodumaale jäänud saadeti Venemaa vangilaagritesse. Karikas aga jäi Eestisse, ootama rahuaega.

Mida me teame auhinna saatusest pärast 1940. aastat? Suuliselt ja kirjalikult on levinud paljud variandid tema eksirännakutest. Käesolev kirjutis toetub ERM-is ja ESM-is leiduvatele dokumentidele ja eestikeelsetele kirjutistele aastatest 1950–1980 („Eesti Post“, Vaba Eesti Sõna“, „Võitleja“ jt.).

Eesti Laskurliit deponeeris ERM-le laskevõistluselt saadud auhindu kolmel korral: 22. mail, 27. juunil ja 12. juulil. 22. mail hoiule antud varanduste loetelus oli

nr. 44 all „Argentiina karikas. Auhind.“ Üle andis EL asjaajaja V. Raid ja vastu võttis muuseumi direktor F. Linnus. Hoiule antud auhindu eksponeeriti Raadil. Seda ka siis, kui Nõukogude okupatsioon oli asendunud Saksa okupatsiooniga.

1944. aasta 18. märtsil evakueeriti auhind ERM-i kultuuriloolise osakonna varadega Viljandimaale Pilistverre. Sama aasta augustis sõitis Pilistverre Tartu Ülikooli professor Mihkel Toomse. Tartu kultuurivara-de varjendamise tööde üldjuhi prof. Gustav Ränga ülesandel võttis ta R. Viidalepalt 27. augustil vastu ERMi kasti „ERM K 13“, milles oli Argentiina karikas. Seda kinnitavad M. Toomse allkiri ERM-i arhiivis ja seletuskiri Inglismaa Eestlaste

ESM direktor Enn Mainla (paremal) ja teadur Vaino Lillemaa auhinda näitusele viimas

Director of the Estonian Sports Museum Enn Maidla (right) and research worker Vaino Lillemaa taking the prize to the exhibition

Maailmameistrid August Liivik (vasakul) ja Kaarel Kübar auhinda Tallinnas vastu võtmas (1939)

World champions August Liivik (left) and Kaarel Kübar are accepting their prize in Tallinn (1939)

ühingu esimehele (avaldatud ajalehes „Vaba Eesti Sõna. 17. apr. 1980). M. Toomse toimetab koos TÜ professori F. Oinasega auhinna lähimasse raudteejaama. Artikkel lõpeb järgmiselt: „Kuna kasti asukoht eramajas oli kardetav, siis astusin ühendusse prof. Blumfeldiga ja prof. Mooraga. Viimane oli tol ajal „Kiek in de Kōk“ muuseumi korraldaja. Otsustasime kasti toimetada Kiek in de Kōki muuseumi keldrisse, kus võitlustegevuse üle-elamine näis olevat tõenäoline...“.

Riikliku Ajaloomuuseumi asedirektori Evald Antoni juhtimisel Kiek in de Kōki tornis läbiviidud inventuuris osalesid Ajaloomuuseumi töötajad Virve Sion ja Hilja Sild. leiti kast signatuuriga „ERM K 13“. ERM-i etnograafilise osakonna juhataja kohusetäitja H. Sild juhtis tähelepanu signatuurile, mille alusel kuulunuks kast ERM-ile. Koostatud akt kannab daatumit 29. sept. 1945.

Sama aasta 4. oktoobril pöördus ERM direktor S. Rikas Kultuurhariduslike Asutiste Komitee esimehe poole korraldada signatuuriga „ERM K 13“ kasti väljaandmine ERM-ile kui õigele omanikule. Vastus ei lasknud end kaua oodata. 4. kuu pärast, 6. veebruaril 1946 saabus ERM-i direktorile Kultuurihariduslike Asutiste Komitee muuseumide osakonna vaneminspektori P. Sillaotsa (hilisema kauaaegse ENSV Ajaloomuuseumi direktori) allkirjaga lühiteade, et nimetatud karikas (D 41:44a-c) jääb RKN-i valdusse, kus otsustatakse tema edaspidine kasutamine.

1947. aasta lõpuks polnud auhinda ERM-ile veel tagastatud. Jaanuaris 1948 saadeti järelepärimine ENSV Ministrite Nõukogu asjadevalitsejale. Kirjavahetus jätkus veel paar aastat.

Maailmas loodeti, et *Copa Argentina* on esimesel sõjajärgsetel maailma-meistrivõistlustel (Stockholm 1947) taas auhindade laual. Kahjuks ei olnud teda seal veel ka 1949. aasta võistlustel Buenos Aireses. Rahvusvahelise Laskespordi Liidu ja Nõukogude Liidu esindajate läbirääkimised jätkusid.

„Argentiinas peetud laskesvõistluste puhul korraldi Liidu juhatause poolt karika nõudmist. Sellel korral oli rohkem õnne. Moskvast vastati isegi juba võistluse ajal, et karikas on üle antud Argentiina Moskva saatkonda. Võistluste lõppaktusel karikas veel kohal ei olnud ja karika võitja - Soome - seda oma valdusesse ei saanud... Nüüd on aga karikas siinse N. Liidu saatkonna poolt Buenos Aireses üle antud Argentiina võimudele ja karikat võis näha siinses Spordipalees, kus see oli välja pandud Argentiina Spordi näitusel“. Nii kirjutas Eesti Laskurliidu endine sekretär Ago Reio 24. septembril 1950 ajalehes „Eesti Post“.

Eesti NSV Ministrite Nõukogu Asjadevalitsuse 23. juuni 1950 kiri nr. 111/784 ERM-ile teatab: „Karikas on Ministrite Nõukogu esimehe N. Puusepa korraldusel üle antud 2. nov. 1949 Kehakultuuri- ja Spordikomiteele edasisaatmiseks Moskva.“

Niisiis on Eesti laskurid maailmakuulsa rändauhinna koju toonud kaks korda: aastal 1937 Helsingist laevaga

ja 1939 Luzernist rongiga. Veel kolmaski kurd on *Copa Argentina* Eestisse toodud, seda mitte võidukate Eesti laskurite poolt, vaid pigem nende triumfide meenutamiseks. 1989. aastal langes Eesti parimaks laskurimaaks tõusmise 50. aastapäev kokku ERM 80. juubeliga. Nende sündmuste märkimiseks korraldas ESM mõlema muuseumi kogude põhjal näituse „Eesti Laskurliit 1931-1940“. Teatavasti Eesti Laskurliidu likvideerimisega deponeeriti liidule kuulunud auhinnad ERM-i, kus neid eksponeeriti tänaseni hoitakse. Üldse oli näitusel 340 säilitut, millest 157 olid auhinnad. Väljapaneku naelaks oli *Copa Argentina*. Peale ESM-i direktori Enn Mainla vaevarikast asjaajamist NSV Liidu Kehakultuuri- ja Spordikomitee võimukoridorides ja tänu ENSV Kehakultuuri ja Spordikomitee esimehe (ka tookordne NSV Liidu Laskeföderatsiooni aseesimees) Mati Margi eestkostmisele deponeeriti kallihinnaline rändauhind Eestisse. Seekord Moskvast, sest NSV Liidu vabapüüsi meeskond oli karika võitnud 1986. aastal. Peale eksponeerimist Tartus läks Argentiina karikas tagasi Moskvasse NSV Liidu Spordimuuseumi Lužnikis, kus ta on hoiul kuni järgmiste laskmise maailma-meistrivõistlusteni Itaalias.

Auhinna pakkimisel Tallinnas EL-is 1939. a. murdus õielt okas, mida V. Raid säilitas 50 aastat. Seoses näitusega ESM-is 1989. a. jõudis see Argentiina karika detail E. Voika vahendusel muuseumi, kus seda säilitatakse tänaseni. Võib öelda, et killuke Copa Argentinast asub Eestis.

Maakonnamuuseumid Soomes

Maakonnamuuseumid on Soomes mitmel põhjusel arengujärgus. Need ajad tunduvad kaugena, kui maakonnamuuseumid elasid lugupidamises ja riigi raha lootuses. Kumbagi ei ole tulnud nii palju kui oodati, kuid sellest hoolimata on maakonnamuuseumid piisavalt võimsalt arenenud ja viinud edasi kogu Soome muuseumitööd. Euroopa ühinemine on maakonnamuuseumidele veel kasutamata võimalus. Kas kasvab maakonnade osatähtsus ka Soomes, kui maakonnad on võistlusvõimelised Euroopaga ainult pindalalt ja kui maakonna-aade on olnud viimastel aastatel rohkem majandusliku edu kui kohaliku poliitika arvestav? Kas sünnib muuseumiameti (museovirasto) ja maakonnamuuseumide vahel lõpuks koostöö, mille eesmärk on soome kultuuripärandi sihipärane talletamine?

KÜSIMUSI JA VASTUSEID

Vastuseid maakonnamuuseumide tulevikku puudutavatele küsimustele peab ootama veel mõnda aega, kuid selle aasta areng näitab teatud suunda. Tegelikult mõjutab muuseumide olukorda rohkem kui põhimõtted ja soovid. Maakonnamuuseumid saavad oma tegevuseks 10% riigi tuge, mis tähendab keskmiselt üle 400 000 marga muuseumile; suurematele loomulikult rohkem, väiksematele vähem. Sellest rahast piisab paljaks maksimiseks rohkem kui kahele töötajale ja raha jätkub veel mõneks muudekski vajadusteks. Teoreetiliselt võiks siis muuseumid veel oma kanda võtta lisaks näiteks ehituskaitse ja muististe hooldamise. Kuid tegelikkuses üldiselt nii ei ole. Olukorras, kus riigi abi muuseumidele läheb linnade eelarvesse, pole seda muuseumide majandusarvestustes näha. Maakond kasutab seda raha hädapärast palkadeks ja väheseks reisirahaks. Olukorra absurdust näitab see, et mõneski maakonnamuuseumis mõeldakse aktiivselt eriliste tulude saamisvõimalustest, asutatakse poode ja kioskeid - ja saadakse müügitegevusest tunduvalt vähem kui see 10%, mis aastast riigilt saadakse. Ühiskonna majanduse seisukohalt on seegi loomulikult positiivne ja oma tulude

suurendamine on muuseumi tegevuses samuti tervitatav. Kuid kas samas olukorras ei oleks põhjust rõhutada, et riik maksab maakonnamuuseumi omanikule ligi 0,5 miljonit hüvitust maakonna muuseumi tegevuseks. Seega aga linnale, kus on nii maakonna- kui kohalik kunstimuuseum on hüvitus ju peaaegu miljon. Kui palju peaks müüma postkaarte niisuguse tulu hankimiseks? Kas poleks võimalik riiklik abi maakonnale muuta maakonna muuseumile makstavaks teenindushüvituseks?

UUSI VÕIMALUSI

Muuseumid ei tohi rahandusküsimustes täielikult taganeda vastutusest linnade finantsjuhtimise süsteemis. Muuseumide juhtidel on täiesti piisavad võimalused ressurside suunamisel. Küsimus on valikuvõimalustest, kus kaalutlev muuseumi juht on asetatud nii kohustuste kui ka majanduslike ning eetiliste realiteetide ja normide vahele. Kui raha ei ole, on valik lihtne. Aga kui raha on mõnisa-du tuhat, on võimalus mõelda - kas panna see raha televisiooni-reklaamiks või muististe inventariseerimiseks? Mis on need lühema- ja pikemaajalised mõjud ühiskonnale ja kuidas valiku tulemus mõjutab muuseumi tegevusaasta majandust ja tegutsemise tulemust?

Maakonna- ja piirkonna kunstimuuseumide eraldamine oli omal ajal mõistetav, kuid tänapäeva olukorras lahendus võiks olla teine. Praktika lähtub sellest, et nii inimeste kui aineliste ressursside paremaks kasutamiseks muuseume ühendatakse. Paratamatult on maakonna muuseumitegevuse ja piirkonna kunstimuuseumi ees olukord, kus näiteks kultuurikeskkonna dokumenteerimist ja säilitamist puudutavaid küsimusi otsustavad mõlemad muuseumid koos.

Mingit loogilist põhjendust ei ole sellel, et maakonnamuuseumide tegevusvälti sisaldab iseenesest mõistetavalt kogu vastutuse kultuuriväärte talletamisel ja kaitsmisel, samas piirkonna kunstimuuseumide osa visuaalse kultuuri talletajana ja kaitsjana piirdub sageli ainult kujutava kunstiga. Tegelikult valitseb tihti olukord, kus maakonnamuuseumi personal teeb tööd, milleks kunstiajaloolase haridusega kunstimuuseumi töötaja

oleks paremini ette valmistatud.

MAAKONNAMUUSEUMI TULEVIK

Maakonnamuuseumi käsitlevates ametlikes ja mitteametlikes seisukohavõttudes hakkab silma usk nende tulevikku kõigis tegutsemise erivaldkondades. On harjutud uskuma oma töösse. Üha selgem on suund harjumuspärastest kohalike muuseumide nõuannetest laialtlevikule võteteks maakonna kultuuripärandi säilitamisel. Muuseumide osatähtsuse edasise kasvul on maakonnamuuseumid sunnitud loobuma oma külastajate võrdsustavast kohtlemisest. Jõuvarud keskendatakse professionaalselt kõrgetasemeliste ning arenguvõimeliste kohamuuseumide koostööle. Kogude säilitamise puhul peetakse kõige olulisemaks konserveerimis- ja magaseerimisressursse maakonnas. Osa kohamuuseumi liigitatakse talumuuseumiks, millel on tähtis osa pärimuse vahendajana, aga neilt ei oodata kõikide museaalsete kriitriumite täitmist.

Võib-olla asutati liiga palju maakonnamuuseumi. Teoorias on võimalik, et kui majanduslik olukord edaspidi ei parane, siis mõni linn loobub muuseumist. Tegelikuses on tõenäolisem, et endisele muuseumide koostööle ainult säilitamis- ja dokumenteerimisküsimustes lisandub arheoloogia ja arhitektuuri käsitlemine. Kui kõikidesse maakonnamuuseumidesse ei saada lähiaastatel kolme uurijat, on üks võimalus laiendada mõne uurija tööd mitmele maakonnale ja jagada kulud.

Muuseumiseaduses sisaldub mõte maakonnamuuseumide ja muuseumiameti/haridusministeeriumi vahelisest kokkuleppes, mis võib põhimõtteliselt sobida ka maakonnamuuseumide ja kohamuuseumide vaheliseks koostööks. Ei ole vist muid võimalusi kui käivitada muuseumialgi ranged kokkulepped.

Museo 2/93

Tõlkis Piret Õunapuu

Mõnda Bo Carpelani muuseumielamusest

Järgnevas muuseumiloos jagab oma muuseumielamusi tuntud soomerootsi kirjanik Bo Carpelan kohvikuvestluses Tuula Poutasuoga Soome Muuseumiliidust (Museo 6/91). Erudeeritud inimesena ei pretendeeri Carpelan mõistagi „õigele“ nägemusele.

Kui kuuled sõna „muuseum“, mõtled tavaliselt suuri, Louvre'i taolisi kunstimuuseume. Need on sellised paigad, kust välja pääsedes oled närvivapustuse piiril, kui ei tea, mida vaadata tahad. Küllastud kõigest, kui näed liiga palju kunsti korraga. Ei tea enam mida peale hakata.

Firenze Uffizi palees on väga kaunis muuseum ning esialgu tõesti huvitav. XIV sajandi maalide järel tulevad saalid, kus on neitsimaarjaid, jeesuslapsi, kardinale ja piiskoppe kilomeetrikaupa. Kui isegi jooksuga, kestab retk läbi saalide kaua. Siis viimaks tuleb väike ruum hollandi maastikega. Istud seal ja tunned, et oled elus.

Kui suures muuseumis on personaalnäitus, aitab see vaatajal pidepunkti leida. Minu elamuste hulka kuulub William Turneri õhuline näitus Londoni Tate Gallery's. See on nii hästi kokku seatud, harvalt paigutatud maalide ümber on piisavalt vaikust. Teosed ei võitle omavahel ruumi pärast.

Kui meenutan kolmekümnendaid aastaid ja lapsepõlve, on minu jaoks üks muuseum teistest üle. See on Turu linnus. Käisime seal igal suvel. Põnevaimad olid XVI-XVII sajandi eluruumid. Mööblitki oli neis enam kui suurtes saalides. Sai ette kujutuse, kuidas inimesed vanasti elasid. Turus käies lähen nüüdki veel lossilinnusesse. Ja kui pean kuhugile minema välismaalasega, siis teadagi sinna.

Viiekümnendaist aastaist on mees üks tore muuseum – Naantali linnamuuseum. Elasime siis suviti seal lähedal Masku kandis. Muuseumis oli sõjajärgsel ajal täielik korratud. Kõik Naantali ajaloo seotu oli esile toodud pilla-palla, esemed nägid välja päris hullusti. Korsettide, limonaadikorvide, kingsepatööriistade ja vanade fotode ühendusest sündis põnevaid kujutelmi. See oli üpris mõnus ja elav muuseum, kus fantaasia pääses vabalt liikuma. Hiljem tehti Naantali muuseum korda, kuid huvitav on see nüüdki veel. Seal on esemeid, millest lugu pean. Muuseumihoone on võluv, vana ja vaigune puuehitus.

Ainus muuseum, mis mulle on meenutanud viiekümnendate Naantali muuseumi, on New Orleansi linnamuuseum. Seal on näha Louis Armstrongi trompetid ja

muud Louisiana dzässitraditsioonist, vanu prantsuse mundreid. Kui see kõik omavahel seguneb, sünnib taas ootamatuid illusioone.

Muuseumis ei tohi fantasiat risti naelutada, vaataja peab saama võimaluse enda kogetut üle kanda esemeile. Kõledad, külma üldvalgustusega saalid tuhandete Kreeka savinõudega vitriinides ei loo meeleolu. Külatajat abistab oskuslik näitusekujundus, lavastus.

Meenub veel muuseum Stockholmis Livrustkammeri lossis oma kuninglikult kauniste esemetega. See muuseum on väike, kuid hästi läbi mõeldud. Hämaravõitu ruumi langev valgus tõstab mõjukalt esile Karl XII mundri ja tõlla.

Sellega B. Carpelani mälestuskillud lõppevad. Carpelan (s. 1926) on Põhja-maade Nõukogu kirjandusauhinna laureaat, kelle luuleloomingule muuseumis nähtu on korduvalt inspiratsiooni pakkunud. Kunstisõbrana on talle lähedased Klee, Kandinsky, viiekümnendate aastate Soome modernistid.

Museo 6/91

Tõlkis Jaak Sammet

Personalia

Kuno Tiiksaar

Jaan Vaarmann

27. augustil 1993. a. lahkus toonela teedele Eesti Tuletõrjemuuseumi asutaja ja direktor Jaan Vaarmann (sünd. 1. dets. 1918. a.).

Vabatahtliku tuletõrje liikmeks astus ta 17-aastase noorukina ning üsna varsti valiti koduküla tuletõrjesalga sekretäriks.

Pärast sõda, demobiliseerumise järel, sai J. Vaarmanni töökohaks Tuletõrje Valitsus, kus kuni 1974. aastani töötades tõusis teenistusredelil vaneminspektorist valitsuse ülemeni. Ühtlasi lõpetas ta sel perioodil eksternina Harkovi Tuletõrjetechnilise Kooli (1957) ja Tartu Riikliku Ülikooli majandusteaduskonna (1958).

Eesti Tuletõrjemuuseumi direktorina töötades andis J.

Vaarmann 18 aasta jooksul hindamatu panuse Eesti kultuuri ja tehnika ajaloo ühele sailitamisele, uurimisele ja propageerimisele, jõudes ära teha aukartustäratava töö Eesti tuletõrje ajaloo talletamisel, kohalike kroonikakirjutajate juhendamisel ja uurimistulemuste publitseerimisel.

Tema sule alt jõudis avalikkuse ette suur arv kirjutisi nii perioodika kui ka iseseisvate trükistena. Nendest tähtsamaina tuleb nimetada Eesti vabatahtliku tuletõrje 200. aastapäevaks 1988. a. ilmunud mahukat ülevaadet „Rinnutsi leekidega“. Selle kõrval jõudis ta lõpetada neli käsikirjalist köidet uurimusest „Kutseline tuletõrje Eestis“, mis hõlmavad ajavahemikku 1940–1975.

Mälestus Jaan Vaarmannist, oma elutöö tuletõrjetegevusele pühendanud, laia silmaringiga mehest, Eesti tuletõrje nestorist, jääb aegadeks püsima teda tundnud inimeste südamesse.

Teedo Melts

29. oktoobril 1993. a. lahkus meie hulgast teenekas tuletõrjetege lane Teedo Melts (sünd. 28. mail 1915), kes osales innukalt Eesti Tuletõrjemuuseumi põhiekspositsiooni loomisel ja endisaegsete kustutusvahendite ennistamisel. Ta oli Eesti üks tunnustatumaid maketimestreid, kelle loomingule tuletõrjemuuseumi ekspositsioonile on üle 250 mitmesuguse maketi hoonetest jt. rajatistest ning konstruktioonidest. Ka kõik Eesti Tuletõrjemuuseumi eksposit-

sioonis olevad maketid on tema kätetöö. Muuseumisõprade ringi aktiivse liikmena aitas ta leida lahendusi muuseumi töös üleskerkinud probleemidele. Ta on kogunud ja andnud muuseumi fondidesse üle 1500 säiliku tuletõrje ajalugu käsitlevaid dokumente, trükiseid ja esemeid.

T. Meltsi algatusel ja osalusel trükivalgust näinud Tallinna Tuletõrjeühingu ajalugu jäädvustav raamat „Võitlus leekidega“ ilmus

1975. aastal, olles esimeseks tuletõrje ajalugu käsitlevaks teoseks sõjajärgsetel aastatel.

1985. a. valmis T. Meltsil 6-köiteline, rikkaliku fotomaterjaliga illustreeritud Tallinna Tuletõrjeühingu kroonika, misjärel ta jätkas jooksva kroonika koostamist kuni viimase ajani.

Oleme kaotanud energilise, tööka ja abivalmis kaaslase, kellest jääb püsiv mälestus.

Lühidalt muuseumidest

27. märtsil 1994. a. tähistas Eesti Kaubandusajaloo muuseum oma tegevuse kahekümndat aastapäeva. Viimasel paaril aastal on kogutud materjale kaubanduse ajaloo uurimiseks Eestis alates 1918. a.

Tallinn
EE 0103,
Kiriku 6,
telef. 452 653

Energeetikamuuseum loodi 30. märtsil 1984. a. Muuseumi jaoks eraldati 1913. a. ehitatud ja 1979. a. tegevuse lõpetanud Tallinna elektrijaama masinasaal. Energeetikamuuseum tutvustab üht tehnikakultuuri loiku – Eesti energeetika arengut.

Tallinn,
EE 0103,
Põhja pst. 29.

Põlevkivimuuseum töötab alates 31. märtsist 1966. a. Muuseum annab ülevaate kodukandilooduse ajaloost. Põhiekspositsioon tutvustab põlevkivi leiukohti, kaevandamise, uurimise või töötlemise ajaloolist arengut.

Kohtla-Järve,
EE 2020,
Järveküla tee 13,
telef. 45 754

EESTI MUUSEUMIÜHING
130
Эстонскому Музейному Обществу The Association of Estonian Museums

Laskmise maailmameistrivõistluste auhind *Copa Argentina*

Copa Argentina, Shooting World Championships prize won by the Estonia team in 1937 and 1939

Приз первенства мира по стрельбе *Copa Argentina* был на хранении и экспонировался в музеях Эстонии